

RETURADRESSE
Det praktisk-teologiske seminar
Postboks 1075 Blindern
0316 Oslo

NYTT NORSK KIRKE BLAD

KJØR DEBATT!

Dette er en oppfordring til alle om å delta i NNKs debattforum slik at det mangfoldige spekteret av tro og meninger blir synliggjort. Alle innlegg vil bli redaksjonelt behandlet før en evt. publisering. De to neste dødlinjene er 30. september og 30. oktober. Max lengde: 8000 anslag. Send til: nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

18. SØNDAG ETTER PINSEN - DOMSSØNDAG

5

2011

HEFTE SEKS ÅRGANG TRETTINI

INNHOOLD

LEDER:	
Kirken omdømme etter 22. juli	3
<i>Steinar Ims</i>	
MAGASINET:	
Unntakstilstand	6
<i>Trude Evenshaug</i>	
Mange liker kirka, men få vil jobbe der.....	13
<i>Heinke Foertsch</i>	
GUDSTJENESTEFORBEREDELSE:	
18. søndag etter pinse	17
<i>Ingebrigt Røen</i>	
19. søndag etter pinse	22
<i>Bjarte Leer-Salvesen</i>	
Bots- og bededag	24
<i>Bjarne Kjeldsen</i>	
Allehelgensdag	28
<i>Steinar Eraker</i>	
22. søndag etter pinsen	31
<i>Paul Skuland</i>	
Domssøndag	34
<i>Ole Andreas Holen</i>	
DEBATT:	
Folkekirkens framtid	37
<i>Marit Halvorsen Hougsnæs</i>	
En umulig kirkeordning	44
<i>Ole Herman Fisknes</i>	
Konfirmasjon: Bekreftelse eller styrking	48
<i>Egil Lønmo</i>	
Jeg ønsker meg en kirke!	49
<i>Vidar Vik</i>	

Nytt norsk kirkeblad blir utgitt av
Det praktisk-teologiske seminar

Redaksjon

Steinar Ims, Sven Thore Kloster, Kjersti
Østland Tveit og Anne Hilde Laland
Redaksjonssekretær
Thomas Ekeberg-Andersen
Ansvarlig redaktør Sivert Angel

Redaksjonens adresse

NNK, Det praktisk-teologiske seminar
PB 1075 Blindern
0316 Oslo

Epost-adresse

nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

Internett

www.tf.uio.no/praktikum/nnk/

Grafisk design og sats Ekeberg-Andersen

Omslag Andreas Hilmo Grandy-Teig
Trykk Bedriftstrykkeriet AS

Satt med Minion Pro 10,6 / 13,5 pkt
Trykt på 170 / 100 gr CyclusPrint
100% resirkulert papir

ISSN 0800-1642

NYTT NORSK KIRKEBLAD

Nytt norsk kirkeblad er et folkekirkelig fagblad som kommer ut med normalt åtte hefter i året. Bladet henvender seg til prester, andre kirkelige ansatte og lekfolk med interesse for kirke- og gudstjenesteliv.

Nytt norsk kirkeblad viderefører tidsskriftet
Teologi for menigheten og inneholder:

- Tekster med impulser til kreativ omgang med kirkeårets tekster og bevisst gudstjenestearbeid
- Magasindel/temanr: artikler med aktuelt kirkestoff
- Debatter og omtaler
- Bokanmeldelser

INFORMASJON TIL SKRIBENTER

Redaksjonen mottar gjerne aktuelle tekster til publisering i bladet, i tillegg til de tekstene vi ber om redaksjonelt. Her er noe nyttig informasjon for alle som forbereder tekster til bladet:

LENGDE: ARTIKLER: 9000-16000 anslag (=tegn med mellomrom)

TEKSTGJENNOMGANG: 6000-9000 anslag

DEBATTINNLEGG: max. 8000 anslag

MANUS: Nytt Norsk Kirkeblad er ikke et vitenskapelig tidsskrift, derfor ber vi om å unngå bruk av noter; kildehenvisninger og kommentarer bes inkludert i teksten; ikke mer enn to overskriftsnivåer i teksten. Vi trykker skribentenes epost-adresse og stilling/titel, og ber derfor om at dette inkluderes nederst i teksten.

REDIGERING: Redaksjonen foretar språkvask og korrektur av alle bidrag. Ved behov for større endringer i innsendte manus vil skribenten få beskjed og vi ønsker da en dialog og samarbeid om videre tekstbearbeiding.

LEVERING: Vi ber om at manus leveres elektronisk til redaksjonens epost-adresse eller direkte til redaksjonssekretær: thomas.ekebergandersen@gmail.com

NESTE TO DØDLINJEFRISTER: 30. SEPTEMBER og 30. OKTOBER

ABONNEMENT

Prisendring f.o.m. 01.01. 2011:
Ordinært: kr 250 (student og honnør kr 125) og løper til det sies opp skriftlig. Spørsmål kan sendes på epost til nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

ANNONSERING

Annonser som ønskes rykket inn i bladet sendes som ferdige pdf- eller jpg-dokumenter til nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no.
Annonsepriser:
1/4 side: kr 600
1/2 side: kr 1000
1/1 side: kr 1700

KIRKENS OMDØMME ETTER DEN 22. JULI

Alt er blitt endret til et før og etter terroren som rammet oss den 22. juli. Nå er hverdagen sånn stort sett tilbake og vi er i gang med arbeidet for å finne ut hva grusomhetene har gjort med oss og med det norske samfunn. Tiden er også inne for å evaluere hvordan Den norske kirke agerte i dagene etter terroren. Og å tørre å være selvkritiske i forhold til kirkens rolle i krisesituasjoner.

Da redaksjonen planla dette nummeret av Nytt Norsk Kirkeblad var omdømme et tema på bakgrunn av et omdømmeprosjekt som departementet igangsatte i 2011, og hvor både departementet, KA og fagforeningene i kirkelig sektor sitter i prosjektgruppen. Bakgrunnen er et resultatet av et tidligere prosjekt om rekruttering til prestetjeneste. Redaksjonen ønsket også å finne ut mer om hvem som «representerer» kirken i offentligheten og i media i dag. Har kirkens omdømme endret seg i takt med utviklingen i samfunnet for øvrig, og er det en annen type mennesker som profileres i media som «kirkens mennesker» enn for to eller fem tiår siden?

Kan vi i det hele tatt bruke denne typen service- eller markedsorientert terminologi om kirken? Mange tenker at kirken har en annen rolle, som går «utenpå» all slik terminologi. Omdømmeprosjektet trenger vi fremdeles, men vi må nå gå veien om den 22. juli for å forstå mer om grunnleggende sider ved kirkens posisjon i samfunnet.

Kirken har vært svært synlig i tiden etter 22. juli, som for eksempel ved den fjernsynsoverførte gudstjenesten i Oslo Domkirke søndag 24. juli, ved minnemarkeringer og begravelser, i tillegg til ulike møter mellom politisk og religiøst lederskap. Det er allerede mange som har pekt på at det er nettopp i disse krisesituasjonene at kirken viser sin styrke som formidler av «liturgier, tekster, salmer og symboler, [som har] gitt fortvilte mennesker trøst og håp når det uforståelige og onde rammer», slik Byfuglien og Johnsen formulerer det i en kronikk i Aftenposten 17. august. Ingen andre tros- eller livssynsaktører i det norske samfunn kan måle seg med en profesjonell aktør som Den norske kirke på dette feltet. Ingen andre har heller så store ressurser og så lang historie for å gjøre det som kirken. Vår nåværende regjeringen har et stort humanetisk eller ikke-kirkelig islett, men vet likevel å benytte seg av kirken for å sikre seg at noen utfører sterkt tiltrengte riter som ivaretar både enkeltmennesker og fellesskap. Og vi har sett at kirken leverer som

den profesjonelle, folkekirkelige ritemester den er. Om dette medfører flere statskirkemedlemmer tviler jeg sterkt på. Men at det bedrer kirkens omdømme for en stund fremover er jeg ikke i tvil om. Nå tror jeg ikke mange var så veldig opptatt av kirkens omdømme da krisen var på sitt mest dramatiske. Da gjorde ledelse og mange ansatte og frivillige i kirken en enorm innsats ut i fra et kall til å trøste og gi nytt håp til mennesker midt i en ufattelig sorg. Ingen trekker i tvil deres enorme arbeid og dedikasjon.

Men i etterpåklokskapens tegn er det nødvendig å stille noen viktige og vanskelige spørsmål om kirkens rolle;

1) Er det riktig – på tross av det faktum at Den norske kirke fremdeles er en statskirke – å bli gitt rollen som nasjonalt ritested slik vi særlig opplevde i Oslo Domkirke 24. juli? Det er ingen tvil om at gudstjenesten fylte et hardt tiltrengt behov, men kunne noe vært gjort annerledes? Trenger kirken i slike sammenhenger å sette grenser overfor media, statsapparat og andre i forhold til rollen kirken blir tildelt? Eller til og med å instruere dem i hva det innebærer å være mangfoldssamfunn? Kunne noe blitt gjort eller sagt i tillegg til det som skjedde i gudstjenesten?

2) Hvordan ivaretar vi hensynet til mangfoldssamfunnet som majoritetskirke? Er dette en oppgave kirken i det hele tatt kan ta «på vegne av» andre? Mange av de drepte i Oslo og på Utøya hadde som kjent ikke tilknytning til Den norske kirke. Burde dette vært satt ord på (som vi vet kirken kan) i gudstjenesten og i større grad i andre sammenhenger hvor Den norske kirke har hatt en sentral rolle?

3) Skal kirken forholde seg til og uttale seg om koblingen mellom terrorhandlingene og den kristne tro og tradisjon? Byfuglien og Johnsen skriver i nevnte kronikk at «[d]a det ble kjent at gjerningsmannen hadde norsk, kristen bakgrunn, var det ingen som krevde at kirkeledere skulle gå ut og ta avstand fra terroren og avkrefte at dette hadde noe med kristendom å gjøre. Det syntes så opplagt at slike handlinger er uforenlig med kristen tro.» Men er dette et holdbart argument når vi – som de nevner senere i kronikken – vet at for eksempel muslimske ledere måtte gjort nettopp det om det hadde vært islamistiske terrorister som stod bak udåden? Kunne ikke en slik uttalelse nettopp vært en solidaritetshandling overfor utsatte minoriteter og en symbolhandling i protest mot inngrodde fordommer og medieskaptet vrangforestillinger? Terroren var rettet mot forsvarerne av et pluralistisk samfunn, og med en særlig front mot islam. Dette er dessverre ikke noe nytt. Og fordommer og vrangforestillinger lever i beste velgående blant medlemmer i vår kirke. Hva gjør vi med det?

Kirken skal puste og leve som bidragsyter til samfunnet for øvrig. Noen ganger betyr det å leve i takt med utviklingen, noen ganger i opposisjon til utviklingen – som motkultur basert på etisk refleksjon. Og noen ganger må kirken gå inn i seg

selv og forholde seg til hvem som er medlemmer i folkekirken – og hvilke forestillinger medlemmene har av verden og av samfunnet. Jeg tror ikke enkeltmedlemmers vrangforestillinger er et resultat av kirkens virke. Snarere tvert imot. Men det er vårt ansvar å gå i rette med det – igjen og igjen – og nå mer enn noen gang. På akkurat samme måte som det forventes av muslimske eller andre miljøer. Vi må snakke tydelig imot frykt og fobier – og vi må handle. Kirkens diakoner, frivillige, daglige ledere, kateketer, ledere, trosopplæringsmedarbeidere, organister, prester, kantorer, kirketjenere, tillitsvalgte, regnskapsførere, IT-personale, vaskepersonale, osv. må vise tydelig at kirken imøtekommer, omfavner og åpner seg uforbeholdent mot et mangfoldig og sammensatt samfunn. Også i forhold til tro og livssyn. Og at dette er en trospraksis som leves ut gjennom felles engasjement i lokalsamfunn, gjennom gudstjenesteliv og bønnliv, gjennom radikale og grensesprengende uttrykk for fellesskap. Dette er et arbeid som haster. Noen steder er mye arbeid allerede gjort – og kan være til inspirasjon for andre. Kirkepolitiske beslutninger om bevilgninger må komme etter - umiddelbart. I moderne språkbruk dreier dette seg kanskje om kirkens omdømme, men for kirken selv dreier det seg om noe langt mer: om å være en utfordrende (og kanskje upopulær) røst i samfunnet – selv om dette kan gå på tvers av etablerte forestillinger om hva kirken skal være. Det å være kirke handler i denne sammenheng om mye mer enn omdømme.

Det har vært pekt på at Oslo Domkirke og plassen foran kirken fungerte som en nasjonal og lokal samlingsplass for sorg og trøst etter det grusomme som skjedde 22. juli. Stedet samlet mennesker på tvers av tros- og livssynstilhørighet. I kirken gikk også muslimer, humanetikere og andre og tente lys, ba en bønn eller brukte rommet til ettertanke. Det er vakkert at kirken kan bli brukt slik av mange. Forhåpentligvis skal vi aldri oppleve den 22. juli igjen, men nye kriser kommer til å ramme lokalsamfunnene rundt i landet i tiden fremover. Da kan vi håpe at alle samlingsrom, hellige eller profane, kan brukes for å ivareta mennesker og fellesskap. Hvis vi nå er blitt et stort «vi» i Norge etter terroren, betyr det i neste omgang at jeg som kristen ganske naturlig kan gjøre bruk av min lokale moské eller mitt lokale forsamlingshus som sted for bønn og ettertanke når jeg trenger det. Kanskje det ikke engang er nødvendig med en krise for å gjøre det.

Steinar Ims

UNNTAKSTILSTAND

OM DEN NORSKE KIRKE OG OMDØMMET

Trude Evenshaug
Kommunikasjonsdirektør, Kirkerådet
trude.evenshaug@kirken.no

22. juli skapte unntakstilstand i landet og i de flestes bevissthet og følelser. Midt i det fryktelige gjorde kirken det den pleier å gjøre når krise, sorg og unntakstilstand rammer enkeltmennesker og lokalmiljø. Forskjellen var at nå skjedde det overalt, samtidig. Det hendte nasjonen, og det ble sendt på tv.

Den norske kirke har fått ros og mange godord for sin innsats i krise- og sorgarbeidet etter bomben og massakren 22. juli 2011. Ved ulykker, katastrofer, kriser og plutselig, så vel som ventet, død utøver kirkelig ansatte sitt diakonale, pastorale, rituelle, estetiske og, ikke minst, praktiske arbeid overfor mennesker i sorg og nød. Og det virker. Det hjelper mennesker i møte med det de ikke holder ut. Det bærer dem gjennom det de må.

Sorg og død skaper unntakstilstand i menneskers liv, og kirken har en beredskap for å håndtere dette. Den gjør det ukentlig og daglig – hele året. Det var denne handlingsberedskapen som

gjorde at kirken var raskt til stede der den skulle være 22. juli, på pårørendesentrene i Oslo og på Sundvollen, hjemme hos de rammede, på telefon i Kirkens SOS og i kirker som ble åpnet en rekke steder.

I kirkene holdes det dessuten gudstjenester hver søndag. Allerede halvannet døgn etter at tragedien var et faktum, kunne folk over hele landet samles til gudstjeneste med bønn og lystenning i kirkene. Regjering, storting og kongehus valgte å delta i «Høymesse for sorg og håp» i Domkirken i Oslo, og denne ble overført til de tusen hjem på tv – også via internasjonale fjernsynsstasjoner.

Det kirkelige nærværet kan synes å ha bidratt med en sårt tiltrengt normalitet i det opprivende kaoset alle opplevde og følte på. Kirken håndterer død og sorg til vanlig. Også mediene henvendte seg til de som pleier å ha noe å si når alt går i svart.

Biskop Helga Haugland Byfuglien ble oppringt av NRK tidlig på morgenen lørdag 23. juli med den sjokkerende nyheten om at så mange som 80

kunne være drept på Utøya. Kunne hun komme til Marienlyst med det samme? Kirkens refleksive stemme var etter spurt, og biskopen tilbrakte store deler av dagen i NRK. De ønsket også å ha henne der på kvelden, slik at folk ikke skulle måtte gå inn i natten til bombe-nytt.

MØTER FOLK MED OMSORG OG RESPEKT

Ved begravelser og i sorgarbeid møter kirken mennesker som mentalt og følelsesmessig er ute av vanlig balanse, og folk opplever kirkens bidrag som godt. Dette er kirkelige medarbeideres erfaring, og undersøkelser bekrefter erfaringen.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) sin store innbyggerundersøkelse ble offentliggjort i november 2010. Brukertilfredsheten med en rekke offentlige tjenesteytere var undersøkt, og Den norske kirke hevdet seg helt i toppen.

Resultatet var en enestående og svært oppmuntrende anerkjennelse av den måten kirkelig ansatte møter folk på. De som hadde vært i kontakt med Den norske kirke i løpet av det siste året, sa at de var *svært godt fornøyd* med de ansattes evne til å behandle dem med respekt. De var svært godt fornøyd med de ansattes evne til å gi støtte og omsorg. Folk var i tillegg svært godt fornøyd med kirkelig ansattes imøtekommenhet og evne til å lytte. 71 prosent av de som svarte, hadde vært i begravelse i

kirken i løpet av det siste året.

DÅRLIG OMDØMME

Undersøkelser av det som i offentlig forvaltning kalles brukertilfredshet, måler åpenbart noe annet enn omdømmemålinger gjør. Omtrent samtidig som resultatene av innbyggerundersøkelsen ble offentliggjort, utførte nemlig mediebyrået Mindshare en annen type undersøkelse for Kirkerådet.

Mindshares rapport ble offentliggjort i forbindelse med Kirkemøtet i april 2011. Undersøkelsen tok temperaturen på Den norske kirkes omdømme blant folk flest, og her fikk kirken sitt pass påskrevet. Inntrykket kan i beste fall beskrives som lunkent. Én av tre oppga at de har et dårlig inntrykk av kirken.

60 prosent uttrykte seg mer eller mindre negativt eller kritisk, mens 37 prosent var mer entydig positive. De spurte kunne krysse av inntil fem ord de syntes karakteriserer Den norske kirke. Tradisjonsrik fikk flest stemmer. På de neste plassene kom trangsynt, fordomsfull og ekskluderende. Honnørord som åpen, raus, varm og tjenende fikk færre stemmer. Dette rimer dårlig med den anerkjennelsen kirken fikk i innbyggerundersøkelsen. Hvordan henger dette sammen?

Dreier dette seg om at de som kjenner kirken vurderer den mer positivt enn de som bare hører om den? I noen grad er det nok slik. I følge omdømmeundersøkelsen er de som kjenner

kirken dårlig, mer negative enn de som kjenner den godt, medlemmer er mer positive enn ikke-medlemmer. Kirken er en institusjon som overrasker positivt ved nærmere bekjentskap.

UNNTAKET SOM BEKREFTER REGELEN

En fordom eller et dårlig inntrykk lar seg imidlertid ikke uten videre korrigere ved egen positiv erfaring. Ofte tolkes dette som unntak. NRK P2s lyttere fikk et eksempel på dette i programmet *Dagsnytt atten*, 17. mars i år, der Misjonssambandets profilerte informasjonsleder, Espen Ottosen, uttrykte sterk skepsis til Den norske kirke og dens ledere. Samtidig hadde han behov for å uttrykke at «Akkurat der jeg bor, er det en kjemp flott prest!»

En slik tankemanøver er velkjent for kirkens folk. Mange som er negative til kirke og presteskap, tenker at en varm og klok prest må være unntaket som bekrefter regelen. Mer eller mindre berettigede fordommer er vanskelige å endre. Det er vanlig for de fleste av oss å yte aktiv motstand mot korreksjon av våre forutforståelser. Unntaksstrategien er nærliggende. Også blant det som ofte kalles kristenfolkets kjernetropper blir altså egne positive erfaringer med Den norske kirke fortolket som unntaket som bekrefter regelen.

Hvorfor korrigerer ikke folks positive møter med kirken deres etterlatte inntrykk av kirken? Bildet er nok sammensatt. For det første gjelder det for

kirken som det gjør for andre offentlige institusjoner. Det er de negative historiene som først og fremst finner veien til media og det offentlige ordskiftet. Den offentlige samtalen om helsevesenet, skolen og eldreomsorgen etterlater et bestemt inntrykk av at det står uhyre dårlig til. Det er kriser og skandaler og svake resultater, løftebrudd og uduelighet, og folk får ikke det de har krav på og det i verdens rikeste land. Land det er naturlig å sammenlikne seg med gjør det dessuten mye bedre.

Denne mediedramaturgien er forutsigbar og har en retorisk egenlogikk, som fører til det motsatte av opplysning og faktaorientert diskusjon. Det er unntakene som etterlater inntrykk og former omdømmet, mens det vanlige – at folk erfarer et helsevesenet som fungerer når de trenger det, at ungene trives på skolen og har en flott lærer og at kommunen yter god service og omsorg overfor familiens gamle – blir oppfattet som hederlige unntak.

Dessverre har de retoriske mottrekkene til elendighetsbeskrivelsene en tendens til å bidra til å bekrefte det svake etterlatte inntrykket, snarere enn å endre det. Kirken bør passe seg vel så ikke all tale om en *åpen og inkluderende folkekirke* blir besvergelses på linje med *respekt og verdighet i eldreomsorgen*. Gjentatt og insisterende tale om respekt og verdighet bekrefter lett inntrykket av at det er nettopp dette som mangler.

Kirkelig tilsatte kan la seg bruke i omdømmebekreftende spill. Den ta-

bloide omfavnelsen av kirkelige enkeltpersoner kan være høyst fortjent, men iscenesettelsene har en tendens til å framstille disse nettopp som unntak: «Man kan spørre seg hvem det er som tjener på å fremheve en biskop eller prest som særlig åpen og inkluderende, i kontrast til alle andre. Er det kanskje de som er ute etter å svartmale kirken? Ved å godta denne iscenesettelsen kan faktisk den mest åpne og inkluderende person bidra til å sementere bildet av en kirke fylt av mørke og fordømmelse», skrev Eyvind Skeie på sin blogg 17. juni 2011. Dette er en god observasjon.

MANGEL PÅ TILLIT TIL KIRKENS LEDERE

De opinionsdannerne som insisterer på at kirken er befolket av «fordomsfulle og fordømmende mørkemenn» deler i stor grad politisk oppfatning, samfunnssyn og verdioppfatning med kirkens ledere. Makt- og demokratiutredningens lederskapsstudie fra 2002 viste at kirkelige ledere plasserte seg til venstre i det politiske landskapet og inntok mer radikale standpunkter i viktige verdi- og samfunnsspørsmål, sammenliknet med andre norske elitegrupper.

Dette er en kunnskap som ikke ser ut til å ha sunket inn i sentrale norske redaksjonelle miljøer. Kirken er som sådan en anakronisme og etterlevning fra for lenge siden, og ledere av denne geskjeften inngår ikke i en moderne og rasjonell kollektiv selvforståelse. Det

er noe som ikke stemmer, og verdensbilder faller på plass når kirkens ledere kan klistres til saker som bekrefter at de er gammeldagse og utdaterte eller helst fordomsfulle og fordømmende.

Omdømmeundersøkelsen viser da også aller tydeligst sammenheng mellom mangel på tillit til kirkens ledere og negativt inntrykk av kirken. Bare 29 prosent av de spurte sier at de har tillit til Den norske kirkes ledere. Dette er den faktoren som skårer lavest blant de utsagnene som inngår i undersøkelsen. Samtidig har mangel på tillit til lederne størst betydning for samlet inntrykk. Det viktigste enkelttiltaket Den norske kirke kan gjøre for å bedre sitt omdømme, kan med andre ord synes å være å øke befolkningens tillit til kirkens ledere.

Årsakene til at kirkens ledere mangler tillit er imidlertid mer sammensatt enn at medieoffentlighetens mest toneangivende stemmer og beslutningstakere finner kirken gammelmødig. «En åpen, raus og inkluderende folkekirke» er kodeord som betydelige kristne miljøer er skeptiske til. Det trenger for så vidt heller ikke være noen logisk brist i Espen Ottosen og andre kritikeres tvetydige vurdering av kirken. Det går godt an å anerkjenne det arbeidet som gjøres lokalt samtidig som en er kritisk til kirkens lederskap, posisjon i samfunnet, kirkens organisasjon, tradisjoner eller for den del, lære.

KIRKENS MOTKREFTER

Det bringer meg over til denne tekstens, *for det andre*: Kirken er ikke bare en samfunnsinstitusjon blant flere andre. Det er mer som står på spill i den diskursive drakampen om kirken enn i de politiske ordskiftene om utdanning og helse. Det finnes vel knapt noen som er imot helsestell, skole eller eldreomsorg. Og ingen ønsker at bestrebelsene på å gjøre disse offentlige anliggende bedre skal mislykkes.

Slik er det ikke med kirken. Kirken har motstandere. Kristendommens forestillingsunivers, kirken som institusjon og Den norske kirke spesielt møter aktive motkrefter. Selvsagt gjør de det. Det er mange som har interesse av at kirken framstår i et dårlig lys og som bruker enhver anledning til å forsterke et rufsete omdømme.

Legitim og nødvendig kritikk og viktige prinsipielle utfordringer, innvendinger og argumenter ledsages ofte av retoriske finter, usakligheter, vrangvillige fortolkninger og feilinformasjon, for ikke å snakke om regelrett drittsslenging og andre ufinheter. Religionskritikkens historie er lang og broket og langt fra bare ærerik.

Det samme kan selvsagt også sies om kivingen kirkesamfunn og kristne imellom. Kritikere og motstandere av Den norske kirke er naturlig nok en uensartet flokk. Også kirkelig ansatte som har andre ønsker for kirken enn det de ser realisert, kan ha interesse av å forsterke kirkens svake omdømme. De politiske

og teologiske dragkampene om kirken foregår vel så mye på innsiden som i form av press fra utsiden.

SVEKKELSE AV MAKT

Samtidig, og dermed *for det tredje*: Biskoper og kirkeledere er nå engang mennesker som har søkt eller latt seg utfordre til makt. De både blir og skal bli møtt på en måte som mennesker i maktposisjoner må forvente: med et kritisk blick og med høye krav. De må også finne seg i å leve med vekten av generasjoners tvetydige erfaringer, historiens mange feilskjær, kunsten og medias historiefortellinger og ambivalensen i tradisjoners egentyngde på sine skuldre.

I en analyse av kirkens omdømme kommer en ikke utenom kirkens historie. Dette er ikke stedet for en forsvarlig utskrivning av denne siden av saken. Derfor bare dette: I Norge har kirken vært en del av statsapparatet siden reformasjonen, og den har vært en betydelig maktfaktor i menneskers liv fra kristendommen ble dominerende i landet. Reformasjonens bevegelse mot frisetting av individet redet grunnen for at folk i siste instans kunne vende ryggen til kirkens budskap.

Med innføringen av obligatorisk konfirmasjon i 1736 skulle alle lære å lese slik at de kunne settes i stand til selv å stille seg under Skriftens tiltale. Paradoksalt nok, kunne en si, åpnet dette for både alternative tolkninger, kritikk og avvisning. Religionen la i

prinsippet til rette for at folk skulle gjøre bruk av sin forstand og gjøre seg opp egne meninger om det kirken forkynnte. Dissidenter og fritenkere lot seg høre og ble innrømmet rettigheter. Den doble bevegelsen i at kirkens budskap bidrar til å svekke kirkens maktgrunnlag, er det heller ikke plass til å utvikle her. Men en kan gjøre seg noen tanker om hva dette har gjort med relasjonen mellom kirke og folk og med kirkens rolle i vår tids medieoffentlighet, det sekulariserte sivilsamfunnet og i moderne menneskers psyke. Og da mener jeg i positiv forstand. Ikke uten omkostninger, men likevel overveiende positiv.

For det er – slik jeg ser det – sant, skjønt og godt at kirkens makt svekkes. Det er et gode at prester og andre kirkelig ansatte ikke lenger anses å ha privilegert tilgang til sannheten om det være seg Gud eller folks liv. Og det er en krevende, men kanskje sunn, øvelse for kirken stadig å bli prøvet på sine egne meningshorisonter, praksiser og fortolkningsrammer.

KIRKENS USAMTIDIGE SAMTIDIGHET

I offentligheten ser vi nemlig eksempler på at kritikk av kirken tjener som et kollektivt opplysnings- og dannelsingsprosjekt. Et eksempel er samfunnets, og dermed også kirkens, forhold til homofili. Det er en myte at kirken har ligget etter den offentlige mening når det gjelder synet på homofili og samkjønnet samliv. Det kan snarere ha mye for seg

å hevde at nettopp kirken har bidratt til at den offentlige mening om homofili har endret seg – og det dramatisk, på tross alt nokså kort tid, historisk sett.

Kirken har, i motsetning til for eksempel herrefotballen, måttet ta den smertefulle diskusjonen opp i sin fulle bredde og det i full offentlighet. Jeg kjenner ikke detaljene i historien godt nok til å vite om det er rimelig å si at utfordringen ble tematisert fra innsiden vel så mye som fra utsiden av kirken, men det vil ikke forundre meg.

Det har kostet mye. Og særlig har det vært belastende for enkeltpersoner. Det har vært stor utålmodighet, men det er altså ikke mer enn ti år siden den første MF-professoren offentlig tok til orde for at samkjønnet samliv ikke kan avvises ved å henvise til Bibelen. Og siden da har det skjedd svært mye.

Har det skjedd like mye i samfunnet for øvrig? Jeg er ikke så sikker. Jeg kan ha oversett noe, men har ikke klart å registrere en eneste mannlig elitefotballspiller som har stått fram offentlig som homofil. Homofobien svever over gressmattene og «homo» er gangbart skjellsord fra supportertribuner landet over.

Det offentlige ordskiftet om kirkens forhold til homofili har imidlertid fungert som en slags stedfortredende syndserkjennelse blant folk flest. Det er ikke nødvendigvis et vakkert syn, og det er mye omvendt fordømmelse og selvforherligelse i disse øvelsene. Men utmalingen av en usamtidig kirke

gjør noe med folks holdninger og syn på ting. De kan ikke være bekjent av å mene det samme som en «fordomsfull og fordømmende» kirke. Kirken er som regel slett ikke i utakt med sin samtid. Den befinner seg som regel sånn cirka midt i. Men den mediale iscenesettelsene av den gjør dens samtidighet usamtidig. Og folk må revurdere egne oppfatninger.

Kanskje er det noe dypt kristelig i dette. Kirken har ikke lenger makt over folk. Det skal den da heller ikke ha. I stedet kreves det av kirken at den tar oppgjør og gjør bot på folkets vegne. Det er som sagt, slett ikke bare sunt, vakkert og tjenlig. Men den fornedrelsen kirken og dens mange tjenere til stadighet utsettes for, kan om ikke annet også betraktes som en slags botsøvelse. Den offentlige mening holder kirken i øra, og det er ikke så lett å bli høy på pæra, liksom.

Moderniteten kan utlegges som en religionshistorisk unntakstilstand. Sekulariteten har endret kirkens maktposisjon som fortolker av enkeltmenneskers liv og erfaring. Dette er et gode, og det har potensiale i seg til å bringe noe nytt og bedre.

UNNTAKSTILSTANDEN

Er et godt omdømme viktig for kirken? Ja og nei. Nei, fordi popularitet eller tabloid omfavnelser aldri kan bli målet på kirkens relevans og nærvær i menneskers liv. Men jo, kirkens omdømme er viktig i den grad det oppmuntrer eller hindrer folk i å oppsøke fellesskapet av troende. Et negativt omdømme er et problem i den grad det skygger for evangeliet. Det er alvorlig i den grad det svekker kirkelig ansattes frimodighet, glede og trygghet i arbeidet. Den gode jobben de og kirkens mange tusen frivillige medarbeidere beviselig gjør, fortjener godord og offentlig anerkjennelse.

Unntakstilstanden som oppsto 22. juli gjorde kirken synlig for folk. Om dette har endret noe og i så fall hvordan, er det for tidlig å si noe om nå. Tillit er ikke noe en kan kjøpe eller argumentere for. En må gjøre seg fortjent til tillit – og, kunne en legge til – en må lykkes i å være synlig for folk på en tillitvekkende måte. Dette har kirken maktet denne sommeren. Ikke som et planlagt tiltak, ikke som følge av en nøye utarbeidet strategi, men ved å gjøre det den pleier å gjøre når krise og sorg rammer mennesker. Et regulært unntak. ■

MANGE LIKER KIRKA, MEN FÅ VIL JOBBE DER

KIRKENS OMDØMME OG REKRUTTERINGSSPØRSMÅL

Heinke Foertsch
Leder for Fagforbundet teologene
post@teologene.no

Spørsmål: Hvem er kirken? Og folk flest svarer: Prestene. Eventuelt også biskopene. Likevel omhandler denne artikkelen flere enn kun prestene. Selv om mange ikke er seg bevisst at deres bilde av kirken også influeres av andre kirkelige ansatte enn prestene, vet vi at om rekrutteringen til én yrkesgruppe svikter, lider alle andre. Derfor inkluderer Kirkedepartementets omdømmeprojekt, driftet av KA, helt riktig alle ansattegrupper i kirken.

KIRKENS OMDØMME, EN USTABIL FAKTOR

Tidligere undersøkelser av omdømmet til offentlige etater og viktige bedrifter har vist at kirken ikke ligger så verst an. Ifølge en undersøkelse gjennomført av Direktoratet for forvaltning og IKT (DiFi) opplever folk gode tjenester fra kirken. Men plasseringen er utrygg. Så snart konflikter når offentlighetens lys, får kirken stryk. Det viste en undersøkelse som ble presentert for Kirkemøtet mens striden om Einar Gelius sin bok «Sex i bibelen» raste.

Etter 22.juli er det derimot grunn til å tro at kirken igjen klatrer noen hakk oppover på ranking-listen. Det er blitt opplevd som svært positivt at kirker har vært åpne, at kirkens ansatte har vært tilstede og bidratt med minneseremonier, lystenning, samtaletilbud og oppfølging av de mange som er berørt. Begravelser har vært nevnt og vist på TV og fått kirkerommet frem i folks bevissthet som et godt sted å være. Kirken har vist takhøyde og lave terskler. Den har gitt det den skal: omsorg, mening, trøst.

HVA ER DET SOM DANNER OMDØMME?

Den mest iøynefallende faktor er selvsagt media. Som oftest er det «skandalene» som rydder spalteplass og åpner kameraene. Oppmerksomheten rettes mot holdninger og handlinger som oppleves som transsynte, fordomsfulle og ekskluderende. En sjelden gang handler det om spektakulære hendelser eller aktiviteter som bryter med bildet av kirken som «folk flest» har dannet seg. Vanskeligere er det å få medieoppmerksomhet for kirken som hjelper, trøster, brobygger. Terroranslaget

22.juli er ett av de sjeldne unntak der kirkens diakonale og forkynnende oppgave kommer i fokus på bakgrunn av en katastrofe, heldigvis for ofrene og dessverre for kirken.

Kirkens omdømme i den vanlige hverdag ser i blant ut til å stå på skjøre bein. Kirkens ansatte kan gjøre en utmerket jobb på lokalplanet, men med en gang noen (helst en prest) gjør noe klanderverdig, kommer generaliserende negative kommentarer frem. Det sies ikke for ingenting at det må minst 10 positive opplevelser til for at folk legger bort én negativ. På grunn av kirkens noe tilbaketrunkne posisjon i et sekularisert og flerreligiøst samfunn er risikoen stor for at én ødelegger for mange. Omdømmebygging for en mindre robust institusjon enn i kirkens «gode gamle dager» er krevende, ikke minst med de utfordringene som sosiale medier og internettets hastighet gir.

En av de største utfordringene ved omdømmebygging er etter min oppfatning spriket mellom den enkeltes opplevelse av kirken og generaliserende fremstillinger. Kirken og deres ansatte er en mangfoldig størrelse, og like mangfoldig er folks opplevelse av den. Å få frem dette mangfoldet som uttrykk for romslighet krever å bryte gjennom medias lydmur – nærmest en umulighet så lenge kun det dramatiske og helst negative synes å være interessant.

FOR FÅ TIL Å GJØRE JOBBEN

Sviktende rekruttering til kirkelige

stillinger har det omsider blitt forsterket fokus på. Svakest er rekrutteringen til preste- og kirkemusikeryrket. Utenlandske arbeidstakere avhjelper umiddelbar nød, med de utfordringene en tradisjonsbundet kirke dermed får: Det tar tid å sette seg inn i tenkemåte, historie, tradisjoner og lokalkultur. Ikke alle greier å få dette «inn under huden». I beste fall kan utlendinger åpne opp for nye tanker og handlemåter, i verste fall blir det konflikter.

Det er også bekymringsfullt at utskiftningen i trosopplæringsstillinger ifølge KA ligger på hele 25%, enda en skulle tro at statlige driftsmidler gjør disse stillingene attraktive. Kortvarige arbeidsavtaler for en rekke stillinger er én negativ faktor. Det er også grunn til å mistenke byråkratiseringen av tiltakenes utvikling og gjennomføring for å være en «glededreper» for entusiastiske trosopplærere.

Sviktende rekruttering og økende slitasje på ansatte kan fort føre til ytterligere frafall gjennom «naturlig avgang» før oppnådd pensjonsalder eller ved at ansatte søker seg over i andre arbeidsmarkeder enn det kirkelige. Enn så lenge har dette vært mer på tanke- enn handlingsstadiet (jfr. KIFO-rapporten om rekruttering til presteyrket 2009), men det kan snu i det øyeblikk en når vippepunktet der det blir for slitsomt å jobbe alene.

HVORFOR IKKE VELGE KIRKA SOM ARBEIDSPASS?

Det finnes noe forskning og mange teorier omkring årsaken til rekrutterings-

svikten til kirkelige stillinger: alt fra en generell sekularisering – er ikke den noe på retur? 68'erne er besteforeldre og barnebarna lengter igjen etter en himmel over livet – via ugunstig arbeidstid og for dårlig avlønning – kommer an på hvem en sammenligner seg med – til manglende foregangsmennesker og symbolfigurer. Det er snakk om generasjonskonflikter der det gamle presteidealet kolliderer med unge (preste) familiers ønsker og behov. Ulike forventninger og ulik grad av engasjement i og utover jobben nevnes – ganske så typisk for en «ideell» organisasjon forresten – i tillegg til en komplisert organisasjon med to arbeidsgiverlinjer og en struktur som «de innenfor» iblant sliter med å finne seg til rette i.

Likevel viser medarbeiderundersøkelser en høy grad av trivsel blant flertallet av kirkelige ansatte, på tross av «elendighetsbeskrivelsene» som fra tid til annen også når media.

Dette gir grunn til å spørre: Hva formidler vi om kirkelige arbeidsbetingelser og arbeidsmiljø? Hvordan kommuniserer vi med våre omgivelser om «verdens beste arbeidsplass» i spenningsfeltet mellom berettiget misnøye og tilfredshet med det som fungerer bra?

Med fare for å bli beskyldt for å «banne i kirka»: Her har også fagforeningene all grunn til å være selvkritiske. Hvilken type misnøye og hvor mye bør ytres hvor sterkt og hvor mye i det offentlige rom – og hva bør tas internt med ledelsen eller i forhandlinger? Hva gagnar kirkens om-

dømme som en god arbeidsplass og hva gjør mer skade enn nytte? Hvis vi ikke i fellesskap greier å fokusere sterkere på det positive – uten å bli ukritiske av den grunn – graver vi på et vis vår egen grav.

OMDØMMEPROSJEKTET

I mars 2011 ble det satt ned en styringsgruppe med representanter for kirkedepartementet, KA, Kirkerådet og ansatteorganisasjoner for å sette i gang et prosjekt som skal forbedre markedsføringen av kirken både innad og ut mot potensielle medarbeidere. Det er enighet om at dette må bli et kontinuerlig arbeid. Leder for religionspsykologisk senter ved Sykehuset Innlandet, Lars Johan Danbolt, er blitt engasjert til å lede arbeidet.

Hans utgangspunkt er å bygge kunnskap nedenfra. Hva er det som gjør at så mange blant kirkens 8000 ansatte er fornøyd med sitt arbeid? Hvordan kan vi få frem rikdommen i oppgaven både å yte tjenester og være en samfunnsaktør, kulturbærer og verdiformidler? Hvordan gi hverandre drahjelp til å lage gode arbeidsplasser? Hvordan kan vi fremme arbeidsglede og virkelig vise at kirken er en god og attraktiv arbeidsplass? Å stirre seg blind på det kritikkverdige, hindrer utvikling og kreativitet. Det handler om å skape bevissthet og bedre kommunikasjon, både innad og utad, slik at entusiasme overdøver elendighetsbeskrivelsene.

På sikt vil det arrangeres nasjonale og regionale konferanser. Det vurderes

å etablere en nettside med gode eksempler og å opprette en arbeidsmiljøpris for prostiets eller bispedømmets beste arbeidsplass. Dette kan både synliggjøre fruktbare arbeidsmåter og skape konkurranse om å bli «best».

Trendforskningen tilsier at kirken som arbeidsplass med kjernebegrep som verdier, kreativitet og tverrfaglighet skulle være midt i blinken for arbeidssøkende. Utfordringen er å kommunisere dette til ungdom under utdanning og inn i et arbeidsmarked der «verdslige» ideelle organisasjoner normalt tiltrekker seg mange jobbsøkere. Det er «inn» å gjøre en forskjell.

OMDØMMEBYGGING – ET LANGTIDSPROSJEKT

Utover omdømmeprojektet som retter seg mot arbeidslivet, må det også jobbes kirkeinternt. Trosopplæringsarbeidet må skyte fart, uten de bremsene som enda mange steder oppleves i form av byråkratisering og manglende mot til handling. Nye nysgjerrige generasjoner av unge må fanges opp og gis opplevelser av kirken som et livs-viktig sted å være og engasjere seg. Tiden er knapp.

Det tar fort en generasjon å fostre nye kirkemusikere, diakoner, teologer.

Dessuten må kirkens ledere bli mer lyttende. Det må tas på alvor at kirken på mange vis fortsatt svarer på spørsmål som ingen lenger stiller. I stedet bør nye spørsmål stilles før reformer innledes: Hva gjør religion med deg, og hvordan kan kirken hjelpe deg å leve et religiøst liv? Jesu spørsmål: «Hva vil du jeg skal gjøre for deg?» må bli kirkens viktigste spørsmål. Et åpnende spørsmål som innebærer en risiko: å måtte forandre seg i en annen retning enn planlagt. Det er ekte disippelskap – ta sjansen på å bryte opp til det ukjente.

Videre må en kunne forvente en mer utadvendt og offensiv kommunikasjon av kirkens ledere. Ved valget av nye biskoper, lokale og nasjonale ledere må det legges mer vekt på å finne personligheter som kan være fyrtårn, både teologisk og som formidlere. Kirken må våge å velge ledere som kan være forbilder, gjerne litt omstridte også. Antakelig er det nødvendig for å vinne tilbake en god posisjon som samfunnsaktør, så god at flere vil ha kirken som sin arbeidsplass. ■

JESUS OG SABATTEN

18. søndag etter pinse - 16. oktober 2011

Prekentekest: Mark 2,18-28 Lesetekster: Jes 1,12-17; Rom 14,1-8

Salmeforslag: S97 23, NoS 706, NoS 567 – NoS 704,1-3, NoS 579, NoS 657, NoS 860

Ingebrigt Røen
Sjukehusprest, St. Olavs Hospital, Trondheim
ingebrigt.roen@stolav.no

*Vårherres visdom svikter ei
Derfor mener han som jeg*

Piet Hein, Gruk

Dei som har opplevd SveinTindberg si framsyning «Markusevangeliet», veit at i dette evangeliet er Jesus den myndige og kraftfulle som gong på gong møter uventa spørsmål og utfordringar. Måten han møter dette på, syner kven han er. Han står straks fram som mektig undergjerar. Dei sjuke er glade, dei mektige provoserte. Dei skriftlærde reagerer på at han tilgjev syndene til den lame (2,6) og et med syndarar (2,16). I preiketeksta blir han stilt til rekneskap for å ikkje faste og for sinking av mat på sabbaten. Jesus tilbyd eit nytt perspektiv på det heile. Messias er komen, og alt lyt sjåast med nye augo. Han er mellom oss. Det er tid for glede og fest, ikkje pukking på einkvar gamal regel.

ANNLEISTID

Den eldre mannen hadde bede sjukepleiaren om at presten laut kome. Han var alvorleg sjuk, og dette var siste veg-

stykket for han. «Eg lyt få fortelja deg kva eg har opplevd», sa han til meg, og fortalte meg at til si overrasking hadde han brått opplevd at Jesus var så til stades i rommet at han mest kunne ta i han. Og framleis var det slik. Heile tida. Og no kunne eg gå. Han ville berre dele dette. Mannen hadde ingen andre. Og livet hans kunne ha vore definert av sjukdom og komande død i einsemd. Men «brudgommen» var hos han. Og opplevinga hadde omdefinert heile tilveret hans der inne på sjukehusrommet. Rommet var staden der Jesus var til stades i lag med han. Og han skulle vere ilag med brudgommen heilt inn i festsalen. Han var ingen bedehusmann, og at Jesus skulle kome slik til *han*, nei, det hadde han ikkje venta. Men takksam var han. Og alt var prega av takksemnd og undring. Kanskje hadde han tenkt at han laut prestere noko for å få Guds merksemnd. No var han overraskande blitt oppsøkt av Gud, utvald så å seie. Slik disiplane og folket hadde vorte oppsøkt og utvald av Messias.

LESETEKSTENE

Jes 1,12-17 er favorittteksta mi i GT. Profeten skildrar korleis Gud med tem-

perament og avsky avviser fromleik og gudstenestegang som ikkje er kombinert med å gjera godt. «Vis valdsmannen den vegen han skal gå, hjelp den farlause til hans rett, ta dykk av enkjers sak!» (Jes 1,17). Det hjelper ikkje å fylgje fromme reglar dersom intensjonen blir borte.

Rom 14,1-8 er ei radikal tekst der Paulus let det vere opp til den einskilde om han et eller ikkje et, overheld visse dagar eller ikkje. Dette er ny vin i ny, elastisk sekk. Men ingen må dømme den som overheld dei gamle reglane eller motsett, seier Paulus, slik Jesus i preiketeksta heller ikkje dømmer dei som fastar. Dersom dette hadde vorte overhalde, hadde både kyrkjehistorie og notid sett annleis ut.

FEST ELLER FASTE? (V.18-22)

Lova fastsette berre ein allmenn fastedag, den store forsoningsdagen. Ein kunne og faste særskilt i møte med naudstider og fare. Farisearane fasta i tillegg kvar måndag og torsdag (Lk 18:12), ein praksis Jesus ikkje anfektar, men heller ikkje følgjer. Bøn høyrde til fasta, og i GT høyrer faste ofte saman med anger og bot. Når døyparen Johannes sine disiplar fastar, er det nok teikn på bot, og eit bidrag til forsoning mellom menneske og Gud. (*Men Mkev byrjar med at Johannes som døypte med vatn blir avløyst av Jesus som døyper med Den Heilage Anden (1,8). «Tida er inne» for Gudsriket, omvending og tru (1,14). Alt er nytt no. Her er langt meir enn Johannes, vatn og bot. No gjeld*

Brudgommen (Gud), Ande og glede).

Jesus forklarar og forsvarer at disiplane hans ikkje fastar ved å vise til situasjonen (*situasjonsetikk i staden for regeletikk*). Messias er mellom dei, og da er det gleda som lyt råde og ikkje forsoningshandlingar, anger og bot. Faste er ikkje Jesus imot, men no lyt det vente til brudgommen blir teken frå dei. Da skal disiplane hans faste. Jesus bruker tre bilete i svaret sitt, bilete som alle handlar om Messias: Brudgom, ny bot på gamalt plagg og ny vin i gamle skinnsekkjer.

BRUDGOMMEN ER HER, DET ER BRYLLAUPSFEST!

Brudgommen er Gud sjølv i GT, og folket er brura. Pakta mellom Gud og folket var som eit ekteskap. Jesus opptrer altså i Gud si rolle her. No er Gud komen som ein brudgom til si brur, og disiplane og folket, som er brura, lyt feste, ikkje faste. Like urimeleg som å faste når ein er i bryllaup, like urimeleg er det å bøte eit gamalt krympa klesplagg med ei ny bot som kjem til å krympe og rive eit enda større hol. «Ingen» gjer slikt! (2,21). Ille ville det og gått om nokon tømte ny ugjæra vin i gamle skinnsekkjer som alt har utvida seg så langt det går. Det ville ende med at sekken revna og god vin gjekk tapt. Ingen gjer slikt! (2,22). Slik syner Jesus med analogiar kor urimeleg det ville vere å halde på alt det gamle når Messias er komen med Gudsriket, frelsa og glede. Ingen gjer slikt som er ved sine fulle fem! Det

går ikkje an å tvihalde på kvart skarve bod og kvar ein regel og tradisjon når ei heilt ny tid har byrja, ei tid som ny vin, ei tid med Ande og lækjedom for sjuke.

SABBATEN (V.23-28)

Det er kanskje vanskeleg å forstå *kor* viktig sabbaten var for jødane. Sabbaten var heilag og eitt av ti bud, grunngeve av at sjølvaste Gud kvilde etter skaparverket, og med verknad for all skapningen. Ikkje eingong slavar og dyr trong å arbeide om sabbaten. Alt i GT finn vi strenge sabbatsbud om ikkje å samle brenne og anna (4 Mos 15,32-36). På Jesus si tid var sabbaten enda strengare regulert. Essenarane var nok ekstreme her, for i Damaskusfragmentet (CD) X,17ff, står det til og med at om eit dyr fell i ein brønn, får ein ikkje dra det opp. Sabbatsbodet var viktigare enn andre bod, og sabbaten kunne ofte bli framstilt som eit bilete på tida som skulle kome, Messias sitt rike fylt av kvile og glede. Jesus framstår som Herre til og med over sabbaten, og ser ut til mange gonger å med vilje bryte sabbatsreglane. Han lækjer sjuke og let disiplane sanke mat. Han sett mennesket først, framfor reglane. Det er lov for den svoltne å skaffe seg mat. Det er lov å gjere godt og lækje sjukdom. Han sett kjærleik framfor reglar. Jesus sine handlingar på sabbaten skulle nok vise at han kom med det som eigentleg er det sanne innhaldet i sabbaten: Glede, tilgjeving og fellesskap med Gud.

SLIK SOM DAVID

Det var lov å plukke aks om ein gjekk gjennom ein åker elles, men ikkje på sabbaten, for å gni akset mellom hendene (Lk 6,1) var innhaustingsarbeid. Men Jesus forsvarer dei og viser til at David og mennene hans, da dei var svoltne, åt brød som berre prestane skulle ete (1 Sam 21,1-6). Dei 12 skodebrøda låg framme ei veke for Guds andlet (3 Mos 24, 5-9) og vart så etne av prestane. Skulle ikkje da Jesus og mennene hans kunne gjere det same utan å pådra seg skuld? David var førebilete for Messias. Jfr også at slik David gav svoltne brød, gjorde Jesus det (6,42). Både brødunderet og forteljinga om David seier noko om innhaldet i messiasriket. Slik disiplane plukkar aks gratis, slik skal godane i gudsriket vere gratis. Er det fest, lyt det vere mat! Og, kan vi leggje til, Gud set svoltne menneske framfor reglar.

DEN DJUPARE MEININGA (V.27-28)

Sabbaten hadde på mange måtar vorte herre over mennesket gjennom ei rekkje forskrifter som ikkje gav rom for å gjere det som var godt for mennesket. Dei to Jesusutsegnene i v.27-28 slår fast det prinsipielle synet hans på mennesket sitt forhold til sabbaten. Jesus vil gje sabbaten att den opphavelige meininga. Med autoritet som Messias eller Menneskesonen (sjå også 2,10) var han «herre over sabbaten» i den meining at han kunne gje sabbaten den meining og det innhald som Gud opphavelig hadde gjeve han.

INTENSJONEN ATTOM REGLAR OG BOD

«Sabbaten vart til for mennesket og ikkje mennesket for sabbaten» (v.27) er ei radikal utsegn med store konsekvensar for korleis ein tenkjer om rett og gale, godt og vondt, altså etikk. Jesus krev ikkje blind lydnad mot reglar og bod. Han tek dei som spør om religiøs praksis på alvor og går bakom ordlyden, til intensjonen. Når det skrittet er teke, er det ikkje nokon veg tilbake. Nokon vil seie det er ein farleg veg å byrje på, og minner om dominoeffekten. Alt blir lett relativt, kan ein hevde. Og angsten vekkjest når dei trygge stabbesteinane av gamal praksis blir borte. Da den trygge ordninga med slaveri byrja å rakne, kjende mange det som at Guds ordning rakna. Det same kan ein seie om da første kvinnelege prest vart ordinert for 50 år sidan. For ikkje å snakke om kvinnefrigjeringa, der underordninga hadde vorte grunngeve med bibelord frå preikestol.

MENNESKET OG SABBATEN, MESSIAS OG SKRIFTA

Knutby er eitt av mange døme på at det har gått over stag når alle gamle plagg og sekkjer er kasta i namnet til «det Gud vil i dag». Både hovud, bod og Bibel lyt brukast. Slik eg les teksta, er det to hovudprinsipp Jesus brukar for å vinne fram til innsyn i kva som er rett handling. Det eine er å late mennesket vere viktigare enn reglar. Det andre er oppmodinga til å lese Skrifta

ut frå nye perspektiv som til dømes ny praksis gjev. Teksta er døme på dialog om religiøse/teologiske/livsspørsmål. Her er det fri meiningsutveksling. Samstundes grunngeve han sabbatspraksisen frå Bibelen og med seg sjølv som det sentrum Skrifta lyt tolkast ut frå. Når Messias er komen/seier/gjer, da lyt vi... .

ETIKK - FLEIRE PERSPEKTIV SAMSTUNDES

Eg trur det er bra om vi som har studert teologi i atskillege år bidreg med kvalifisert teologisk innsikt som fagfolk. Kanskje kunne predikanten denne dagen gje til beste noko om etisk tenking, der hovudpoenget er at Jesus brukar fleire perspektiv på rett praksis enn berre regeletikken. Situasjonsetikken er openberr som ei tolkingsramme Jesus brukar. Situasjonen er den at Messias er her, og da kan vi ikkje berre halde oss til reglar som er laga for situasjonar der Messias ikkje er komen. Bod vil alltid spegla tida dei vart til i, og eitt av dei ti (biletforbodet) har vi som kjend stroke. Jesus brukar og dygdsetikken her. Det gode menneske gjer godt, og det gode er viktig, ikkje berre det rette. Konsekvensetikken kan og seiast å vere tydeleg. Dersom ein blåheld på alt det gode gamle, renn det nye ut i sanden eller ut av sekken. Vi skal gje verktøy til å leve kristenliv. Ein viktig lærdom for kyrkjelyden kan vere at Jesus møter to spørsmål som kanskje kjem frå berre eitt perspektiv, regeletikken, med

mange andre perspektiv og. På domens dag trur eg det vil hjelpe lite å vise til bodet «Auge for auge, tann for tann» som grunngeving for dødsstraff, sjølv om det står i Bibelen (2 Mos 21,24). Til sjuande og sist står kvar av oss ansvarlege for dei perspektiv vi vel på Bibel og liv. Og treng Guds nåde.

BRYTNING

Sjølv vel eg perspektiv som stikkord for preike denne dagen. Men brytning eller brytningstid er eit like godt alternativ. Teksta handlar om brytning mellom nytt og gammalt. Korkje rett liv, Gudsriket eller Messias kan fangast i fullt ut i bod og læresetningar. Noko av det gamle vil uvegerleg gå sundt når tidene skiftar. Gud gav ikkje reglar for reglane sin del, men for det gode sin del. Reglar skal syne korleis kjærleiken ser ut i praktisk handling. Nokre gonger lyt reglar brytast så det gode kan vinne fram, for av og til passar ikkje reglane på livet. I det kristne fellesskapet skal ein kunne seie at ein ikkje veit kva som er rett og gale. Og samstundes sø-

kje det rette gjennom å studere Bibelen, situasjonen, reglane, det gode og konsekvensane.

PERSPEKTIV

Jesus er god til å gje meg nye perspektiv på tru og liv. Han set ofte saman fakta på nye og uventa måtar og skaper ny meining, ny heilskap og nye spørsmål. Tilveret er som det er. Men korleis tolkar vi det? Er det fest- eller fastetid? Er eg mest sjuk eller mest frisk? Er eg eit offer i livet, eller eit handlande subjekt med makt til å endre tilveret mitt? Kva er sanninga om verda vår etter Utøya? Er livet trygt eller utrygt? Er det vondskap eller godleik som karakteriserar verda? Kor god og trygg verda blir framover, avheng mellom anna av kva perspektiv tilhøyrarane våre vel. I krisetid er det lett å rope på lov og orden, strenge straffer og meir politi. Og lett å gløyme den gode Messias, som er her, uansett. Statsministeren oppmoda til å møte ugjerningane med meir godleik og meir demokrati. Det så sant som om Jesus skulle ha sagt det. ■

EVANGELIET - HVOR BLIR DU AV I ALT MYLDERET?

19. søndag etter pinse - 23. oktober 2011

Prekentekest: Sal 73,23-28

Lesetekster: I. Kor 1,4-9; Mark 12,28-34

Salmeforslag: NoS 497, NoS 490, NoS 479, NoS 725, NoS 727, NoS 710

Bjarte Leer-Salvesen
 Prest i Dovre
bjarte@leer-salvesen.no

Det er en dirrende dualisme i salme 73. De ugudelige fremstilles uten ære: «Ondskapen strømmer fra deres indre». Og salmisten Asaf pines av at fienden ikke får sin straff. Slik kan livet føles i harde tider. Men evangeliet, den gode nyheten, er det å finne som blomster blant fiendebildenes ugress?

HOVMODETS HALSBÅND FJERNES

Utgangspunktet for denne tekstgjennomgangen er like enkelt som det er oppriktig: hvordan nærmer vi oss bibeltekster der Gud og mennesker i stor grad fremstilles som hevngjerrige og fiendtlige? Kan vi trygt gå på jakt etter mannakorn selv der konteksten er som i Salme 73, eller må vi ta et oppgjør med denne retorikken – også fra prekestolen – før vi kan finne den gode nyheten?

Riktignok er det fornøyeelig lesning, disse harmdirrende beskrivelsene av Israels fiender:

Menneskers møye er de fri for, de blir ikke rammet som andre. Derfor er hovmod deres halsbånd, voldsferd er kappen de hyller seg i.

Vi møter salmisten som klager over at fienden lever det gode liv, som ikke finner det for god teologi at det skal regne også over de urettferdige, og som tenker at det begynner å haste med dom og straff.

Det er høyst menneskelige (og forståelige) tanker, og de treffer midt i tenkningen om udugelige vs. Guds folk som strømmer gjennom flere av de Bibelske skriftene. Men ordene passer liksom ikke inn i høgmessens lenger, de gjennomsyres av en fiendetenkning (eller skal vi heller si fremmedfrykt?) som de fleste ikke lenger anser som holdbar teologi. Derfor begynner prekenteaksten først med de vakre ordene i vers 23: Men jeg blir alltid hos deg. Du har grepet min høyre hånd.

Valget av prekentekest er forståelig, for all del, men det medfører at lesningen av Salme 73 fremstår både redigert og parfymert. Riktignok får fienden igjen sitt pass påskrevet i vers 27: «Se, de som holder seg borte fra deg, går til grunne, du gjør ende på alle som er utro mot deg». Dette forringer imidlertid ikke inntrykket av at prekenteaksten fremstår med en annen varme enn salme 73 i sin helhet.

AND SHE SHOWS YOU WHERE TO LOOK AMONG THE GARBAGE AND THE FLOWERS...

I lys av dette er det naturlig å spørre seg hva vi egentlig gjør når vi leter etter vakre, poetiske formuleringer i salmene. Vi finner perlene, de ufarlige, varme gudsbildene om Gud som griper våre hender i et mylder av hevn og krigsretorikk.

Enhver bibelsk lesning er slik, jeg vet det, vi forbigår noe for å fokusere på noe annet – og som oftest fokuserer vi nettopp på det vi liker. Det som driver til de vakre gudsbildene, til velsignelse og fred, og til Kristus. Alt dette er luthersk og fint, for all del. Men i møte med

korte, avgrensede salmer står vi i fare for at slike lesninger blir kunstige. For det er vel grenser for hvor vakre og ufarlige vi kan gjøre ordene til denne hevngjerrige Asaf – den rakkeren – som beklager seg over de ugudeliges trygghet.

Her tenker jeg at det er en vesentlig forskjell mellom begravelser og høgmesseprekenen. I begravelser er det rom for å lese de vakre delene av salme 73, slik mange gjør, mens i prekenen bør vi i større grad gå ut over selve preteksten og problematisere skillet mellom rettferdige og rettferdige, mellom de ugudelige og Guds folk.

En trenger ikke å lade kanonen med et altfor kritisk bibelsyn eller påtatt politisk korrekthet for å gjøre dette, selv om det kanskje hjelper. Det holder

lenge å peke på det enkle, men grensesprengende faktum at Jesus selv river denne dualismen i fillebiter. Som svært mange andre salmer, og bibeltekster generelt, trenger også Salme 73 å leses i lys av formaningen om at vi skal elske våre fiender.

Først når vi har gjort dette tydelig, tenker jeg at vi har tatt teksten på alvor. Og først da kan vi begynne å plukke roser blant ugresset, og oppdage at Asaf har fått med seg en hel del om trofasthetens Gud. Om Gud som griper våre hender (slik allting holder, og blir holdt, av noe annet enn seg selv, er det fristende å legge til med Stein Mehren) og leder oss frem mot herligheten.

DEN GUD SOM ALLTID BLIR ER DEN GUD SOM KOMMER

At himmelforventningen er så eksplisitt uttrykt, minner om gudsriketenkningen vi finner i nytestamentlige tekster. Riktignok er den ispedd en dose verdensfornektning (vers 25: Når jeg bare har deg, ønsker jeg ikke noe på jorden.) Således har Asafs lengting kanskje mer til felles med John Bunyans pilegrimsmyte enn forestillingen om gudsriket også som en dennesidig størrelse. Men det kan vi la ligge 19. søndag etter pinse, og heller fokusere på de aller første ordene i preteksten: «Men jeg blir alltid hos deg. Du har grepet min høyre hånd.»

Men jeg blir alltid hos deg. Vi er nå inne i den fromme delen av tekstgjennomgangen, for dette er av de bibelvers

som har fulgt meg siden barndommen. Ordene om den trofaste Gud, ordene som passer godt sammen med en livsbekreftende velsignelsesforkynnelse som fokuserer på at Guds fred lyser over alle fasene i livet vårt. Salige er de som skal døpes denne søndagen; med seg på veien kan familien få en preken om at dåpen strømmer som en velsignelse gjennom livet. For Gud blir alltid hos dem!

Men jeg blir alltid hos deg! Kanskje tar jeg likevel feil når jeg påstår at salmen har en livsfornektende himmel-forventning, kanskje vitner starten på prekenteeksten likevel om en gudsrike-

tenkning allerede i denne verden – i møtene mellom mennesker og Gud. Uansett er Salme 73 et av de tydeligste tegnene på en økt himmelforventning og håp for det hinsidige i de gammeltestamentlige tekstene. Dette medfører at vi i tillegg til å forkynne om den Gud som alltid blir hos oss, også kan forkynne om den Gud som kommer oss i møte fra fremtiden. Den Gud som åpner opp fremtiden for oss, som gir oss håp for dagene som kommer. Det er en god nyhet i mylderet av krigsretorikk: at den Gud som alltid blir hos oss er den samme som kommer oss i møte. ■

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE

FORTVILELSE I GUDSTJENESTEN?

Bots- og bededag - 30. oktober 2011

Prekenteekst: Hebr 3,7-11

Lesetekster: Jes 59,1-4.8-9; Matt 3,7-12

Bjarne Kjeldsen
Rådgiver, KA
bjarne.kjeldsen@ka.no

Søndagen etter bots- og bededag kommer allehelgensdag. Dagen vi minnes de som har gått bort i året som har gått. I 2011 vil den markeringen ha en særlig bitter tone. Vi har opplevd en tragedie vi ikke kan fatte, verken summen av lidelse eller ondskaper i handlingen. Det føles underlig å skulle reflektere over ordet «bot» med 22. juli som kontrastbakgrunn. Ved første øyekast er det

en mann og hans handlinger som tar hele synsfeltet. Skal det finnes bot for en slik naken ondskap? Synes ikke det like utenkelig som at disse handlingene i det hele tatt skulle være mulig å gjennomføre? Hvordan kan ett menneske utrette så mye vondt? Hvordan kan ett menneske ta ansvar for slike følger? Jeg føler ikke den store motivasjonen for bot og bønn for små brister og arvesynd. Blikket dras mot det store og uforståelige. Vi er allerede i gang med dette temaet. Når bots- og bededags-

gudstjenesten kommer har vi jobbet kontinuerlig med det i tre måneder.

Jeg konstaterer at bots- og bededagen i tidligere tider ble markert i forbindelse med større katastrofer og alvorlige hendelser. Uten å kjenne bakgrunnen for dette, lå det vel en tanke om at det var menneskets kollektive skyld som var ulykkens årsak. Felles bot for begåtte misstak og felles bønn om nåde og styrke til et mer rettskaffent liv var muligens da måten å forholde seg aktiv til det som hadde skjedd? Uansett, handlingen ble knyttet til noe konkret og fikk en klar funksjon i kirken og folks liv. Vi vil i vår tid ha store problemer med å kjenne oss igjen i en slik virkelighetsforståelse. Samtidig er det vanskelig å se hvordan en fast botsøndag i året kan få en like livsnær plass i verden.

Når dette skrives ser jeg den store minnemarkeringen i Spektrum på TV. Sterke uttrykk for samhold, forbrødring og mangfold. En begivenhet hvor tragedien ble holdt frem i all sin gru. Navn ble lest sakte opp, som et regn mot en vannflate - Vi aner ringer bre seg ut over landet, til tusener av hjem, familier og enkeltmennesker. Ufattelig. Men det var likevel ingen maktesløs markering. Konge, statsminister og religiøse ledere fremsto samlende og ansvarlige. Blikket ble rettet mot verdiene som ble angrepet og vi ble minnet om alt det gode og umistelige som holder det mangfoldige folket vårt sammen.

Det gikk tråder fra denne sorgtunge

og vakre minnestunden tilbake til første sekund etter eksplosjonen, til ekkoet etter det første skuddet: Refleksen til å agere, hjelpe, stirre det onde i øyet, vise seg bedre enn småligheten og flukt/angrep. Jeg har aldri kjent en større stolthet over å være norsk enn den som sprang ut av kontrasten mellom Stoltenbergs maning til mer åpenhet og demokrati kontra Bushs seksløperretorikk etter 9/11. For langs de samme trådene løp debatter om groms i nettdiskusjoner og offentligheten generelt. Maning til bevissthet om at språk preger og skaper virkelighet, beveger tanker, vekker følelser. Om bord i demokratiet vårt har vi medseilere med fryktens og hatets flagg i skipssekken. Noen vil noe annet enn det vi ble enig om under håndopprekningen. Hvordan bekjemper vi disse tankene uten å gjøre samfunnet vårt mer dømmende, lukket, snevert og kontrollerende?

Trådene løper videre over blomsterhavet, inn i åpne kirker, gjennom rose-togene – hvor løftede hender ber med blomster. Ber om kraft til å holde på det gode som tragedien mobiliserte, at det skal vare og være med oss videre. En bønn til Gud, Allah, oss selv, neste herteslag, nesten.

Om ikke minnemarkeringen i Spektrum oppsummerte et fireukers bots- og bedeløft som ved å fokusere på livet og menneskets storhet viser veien videre? Et løft hvor det individualiserte nåtidsmennesket finner sin plass i noe større enn seg selv og kjen-

ner seg igjen når det leses fra Tung tids tale av Halldis Moren Vesaas. Vi blir var at det som virkelig har verdi koster noe og forplikter. Om ikke dette løftet gjør årets bots- og bededag overflødig?

TEKSTENE – OG BØNN, IGEN

Jeg klarer ikke å la være. Jeg blir sint av disse tekstene. Livet og verden slår inn og Hebreerbrevets formaninger står som provokasjoner. Jeg har nesten ikke tenkt tanken «Gud hvor var du?» i løpet av disse fire ukene. Kjærligheten, samholdet og klokskapen som har preget reaksjonene etter terroren har bidratt til styrket tro på mennesket. Og når jeg klarer å tro på mennesket er det lettere å ha tro til dets skaper. Men i møte med disse linjene kommer denne grunnleggende, kjente tvilsrefleksen: Gud hvor er du? Hvem utfordret hvem her? Se deg om! Ser du noen harde hjerter i vår «ætt»? Jo, du gjør kanskje det. Kanskje du ser bitre, sørgende, hatende hjerter som prøver å banke videre til tross utålelige tap. Hjertene som ikke makter å kjenne seg hjemme i den massive bevegelsen av forsoning og kjærlighet. Hjertene som knuges i lysten etter å knuse, slå tilbake – med samme kraft som det ble slått. Jeg opplever det også vanskelig å finne noe som bærer i lesetekstene. De har i seg det samme stoffet: Overleveringer fra en gud som fremtrer nidkjær og krevende – nesten litt primadonnaaktig.

Igen har vi vært vitne til at folk søker til kirken i møte med tragedier.

Folk har behov for et rom for sorg, stillhet, håp. Denne gangen tror jeg mange kommer med en selvtillit og en erfaring for at vi kan utrette godt. Mange av de idealene kirken ser seg som bærer av har vist seg i praksis i store deler av befolkning, hos våre ledere og i møte mellom religionene. Hva skal kirken da møte folket med? Hvilket innhold skal vi vise oss som bærere av? Eller kan vi leve med å være symbolbærere og estetisk ramme? Jeg tenker meg den sørgende nærstående, som tynget av fortvilelse, motløshet og sinne skriker sitt hvorfor mot Gud, og som møter dagens tekster i en gudstjeneste. Tekster om å ikke sette Gud på prøve, om å ikke gjøre sitt hjerte hardt. Utenfra kommer presset om å tåle, elske, møte hat med rasjonalitet og argumenter. Fra Gud kommer gjennom disse tekstene kravet om ydmykhet og tålsomhet. Hvordan vil et slikt budskap oppleves? Hva kan vi bruke det til i Norge, sommeren og høsten 2011? Jeg vet ikke.

Jeg vil at teksten for denne høstens Bots- og bededagssøndag skal være historien om hvordan vi møtte den store synden med å hente frem det beste i oss selv, som enkeltmennesker og kollektiv. Ikke bare fordi det i lys av den rådende situasjonen føles feil med tekster som insisterer på menneskets forkortkommenhet og manglende tro, men også fordi Bots- og bedeløftet sommeren og høsten 2011 peker på muligheter, på styrke og godhet vi har sett finnes. Vi kan gjøre bot ved å gjøre godt og gå

fra jeg til vi. Vi har sett et potensial vi bar har kunne håpe at fantes der. Som kirke har vi lov å se samspillet mellom menneskets og Guds gjæringer. Det som angår mennesket angår Gud. Også sinnet, hatet og hevntørsten. Ja, også sinnet mot Gud selv. Historien om Bots- og bedeløftet er historien om å handle inn i situasjonen, symbolsk og konkret. Kirken kan styrke sin plass i denne historien ved å gi rom for alt det som må dirre usagt og uforløst av vonde og virkelige følelser. I møte med tragedien kan kirken formidle et håp som tåler ordløshet og tvil, som har plass for både det kollektive og det individuelle. Noe som er mer enn førstehjelp ved krise, men som bærer videre inn i livet videre, i hverdagen og inn i møte med egen død.

Men om vi mener at det er slik, hvordan kan vi la det prege en vanlig bots- og bededagsgudstjeneste? Igjen er jeg svært usikker, men jeg er nesten helt sikker på at verken disse tekstene eller konseptet bots- og bededagsgudstjeneste er veien å gå. Bønn og bot inngår i alle gudstjenester. Er ikke det nok, eller er syndens alvor så stort at vi trenger en ekstra søndag for å bli minne om dette? Jeg ser for meg at et stort udekket behov

ligger i å kunne hjelpe folk til å møte Gud med sinne og fortvilelse gjennom gudstjenestens ulike elementer. Jeg tror vi skulle sløyfe navnet på denne dagen og heller fokusere på hvordan vi i alle gudstjenester kan fange opp og berøre livet folk lever og de utfordringene som kan resultere i en språkløshet i møte med Gud. Jeg mener det store Bots- og bedeløftet har gitt kirken noe å strekke seg etter, og et nytt håp for mennesker og kirken. Vi har fått en sterk historie med et motsatt fortegn av de tekstene jeg her skulle kommentere. Ingen har satt Gud på prøve. Ingen har forlangt noe som helst, bare gått på med krom nakke for nesten og det som er rett. Dette er det gode eksemplet å ta frem i neste vinternatt.

TIL SLUTT

Har ikke noen god komplett salmeliste å komme med, men jeg vil foreslå «Eg ser» synges i løpet av gudstjenesten. Du verden hvordan denne enkle sangen kan veksle mellom å virke utsunget og duggfriskt trøstende. Også mener jeg at det bør ryddes rom for opplesning av Halldis Moren Vesaas' *Tung tids tale*.

FREMTIDSHÅP

Allehelgensdag - 6. november 2011

Prekentekest: Matt 5,1-12

Lesetekster: Jes 49,8-10; Åp 7,9-17

Salmeforslag: «Oh when the saints...», 864, 866, 710,

Steinar Eraker
Bymisjonsprest i Oslo
steinar.eraker@bymisjon.no

Årets tekster på Allehelgenssøndag tangerer hverandre i beskrivelsen av mennesker som sulter og tørster. De som som sulter og tørster (under solens hete) i fangenskap (Jesaia – Babylonske fangenskap 586-539 f.Kr), under forfølgelse (Åpenbaringen - under keiser Domitian 81 – 96 e.Kr) og de som hungrer og tørster etter rettferdighet under fattigdom og marginalisering (Matteus – på Jesu tid). Beskrivelsene munner ut i et fremtidshåp om å bli ledet til et kildevel (Jesaia), til kilder med livets vann (Åpenbaringen) og til glede og fryd og lønn i himmelen (Matteus). Alle tekstene har det til felles at selv om situasjonen virker uutholdelig, vanskelig og alvorlig, så holdes det fast på et håp om endring til det bedre.

I utgangspunktet er det en lang vei fra disse tekstene til en markering av Allehelgenssøndag i en norsk kontekst hvor folk i økende grad oppsøker kirke for å minnes sine kjære som er gått bort det siste året. Ord som fangenskap, forfølgelse og marginalisering er ikke det som dekker en alminnelig hverdag i Norge.

Allikevel kan den enkelte som har lidd et tap av sine nærmeste oppleve det dramatisk nok selv i et land med overflod. Spørsmålet blir hvordan fremtidshåpet kan forkynnes inn i den aktuelle situasjonen. Dette er en mulig utfordring for predikanten denne søndagen.

I skrivende stund sitter naturlig nok inntrykkene fra terrorhandlingen i regjeringskvartalet og på Utøya fast spikret i hukommelsen. Mange mennesker er drept fordi de stod for noe (Flerkultur, solidaritet, toleranse og rettferdighet bl.a.) som ugierningsmannen ville bekjempe. I mange menigheter vil nok tankene særskilt gå til de som sitter i sorg etter tap av sønner og døtre, venner og kamerater, foreldre og barnebarn!

ALLE FOLKESLAG – RETTFERDIGHET

En annen tematikk som kan løftes frem, er det som kan beskrives som en progresjon fra Jesaia teksten via Matteus til Åpenbaringsteksten, nemlig fra fokus på Israelfolkets skjebne via Jesu radikale forståelse av salighet og hvem som er inkludert der, til Åpenbaringsvisjon av mennekser fra alle folkeslag som Guds folk. «Hvem er de, og hvor

kommer de fra?» er spørsmålet forfatteren (Johannes?) får, og som gjør ham svar skyldig. I dette sprenges alle nasjonale, kulturelle og statusmessige skiller.

Hva gjør dette med våre forestillinger om hvem som er innenfor og utenfor saligheten? Hvordan bidrar vi som kirke til et samfunn – et fellesskap – som ikke skiller mellom utseende, kjønn, rase, opprinnelse etc, men som åpner opp for at det å hungre og tørste etter rettferdighet ikke bare er forbeholdt de som har en dåpsattest i mappa si? Eller forbeholdt de som bekjenner sin tro i ord?

I Oslos gater i sentrum kan man daglig møte mennesker fra alle folkeslag som hungrer og tørster etter rettferdighet; som er husløse, statsløse, papirløse, syke, forfulgte, utnyttet, offer for menneskehandel, rettsløse etc. Er de innefor eller utenfor vår forestilling om salighet? Vil vi bli overrasket når vi ser dem komme gående i den store hvite skare? Hva er rettferdighet?

Her er det absolutt mulig å bli utfordret på sin toleranse!

TRADISJONER

I realiteten burde vel søndagen hete Allesjeldersdag siden vi i vår kirke ikke har noen helgendyrkelse, men heller et fokus på alle døde. Det er forvirrende å nøste opp i denne søndagens historie og utvikling. Opprinnelig – dvs i katolsk tid – var dette en høytidsdag som ble markert rundt påsken – fra 300-tallet en gang. I 835 fikk pave Gregor IV

(827-44) keiser Ludvig den Fromme (814-40) til å innføre martyr- og helgendagen (Allehelgensdag) i Frankrike på 1. november, og der har den blitt siden. Angivelig pga av matmangel – siden Påsken krevde det meste av maten som hadde overvintret! Allesjeldersdag ble feiret den 2. november – hvor bønn for de som var i skjærsilden stod i fokus. I Norge ble Allehelgensdag – som overlevde reformasjonen! – lagt til første søndag i november i 1770.

Uansett, i dag oppfatter de fleste denne dagen som alle dødes dag. Mange steder i landet kommer mennesker til kirkegårdene for å legge kranser på gravene og tenne lys. Flere og flere menigheter sender ut invitasjon til alle pårørende, som har mistet en eller flere det siste året, til å komme og delta på gudstjenesten denne dagen – og mange kommer! I forbindelse med gudstjenesten leses så navnet på alle de døde opp. Dette er for mange blitt en stor høytidsstund.

Dette er en interessant og spennende utvikling; fra å være en dag med spesiell oppmerksomhet rettet mot martyrer og helgener er det i dag en dag hvor alle føler de kan markere og minnes sine døde. Egentlig en grensesprengende utvikling det er all grunn til å støtte. En inkluderende utvikling!

Som et eksempel på sprenge grenser kan det nevnes at Aksept – senter for alle berørt av HIV – en virksomhet i Kirkens Bymisjon Oslo – på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet

arrangerte Enkemesser på Nattklubber for Homofile nettopp natt til Allehelgenssøndagen hvor nattklubb-besøkende homofile fikk anledning til å tenne lys og minnes sine avdøde kjære som var bukket under for AIDS.

Om historien og utviklingen av Allehelgensdag er en relevant tematikk for prekenen, er jeg noe usikker på, men det kan være verdt å ha det som et bakteppe for selve gudstjenesten.

FOLKETRO – OVERTRO?

«Det var også en folkelig overtro at på denne dagen kunne sjelene i skjærsilden vise seg på jorden og besøke dem som hadde gjort dem noe mens de levde. De kunne vise seg som spøkelses eller hekser, og det ble også trodd at det hjalp å gi almisser i form av penger, kaker eller frukt. Noen av skikkene overlever i folkelige tradisjoner, men er i dag assosiert med «halloween», allehelgensaften 31. oktober (allehelgensdag heter på engelsk All Saints eller All Hallows).» (Fra www.katolsk.no)

«Halloween er det engelske navnet på allehelgensaften, det vil si natta før allehelgensdag, den katolske minnefesten for helgener og martyrer, og feiringa av denne kvelden. Ifølge engelsk tradisjon feires halloween om kvelden den 31. oktober, dagen før 1. november, mens allehelgensdagen eller «helgemess» i Norge er lagt til første søndag i november.

Halloween har på 1900-tallet særlig blitt markert i USA der utkledd barn går fra hus til hus og tigger godteri med

ordene trick or treat. I dag er skikken blitt utbredt også i andre deler av den vestlige verden, der verken allehelgensaften eller -dagen har vært viktige festdager tidligere. Norge hadde inntil for noen år siden ingen tradisjon for slik feiring, men amerikanskinspirert halloween ble introdusert i noen miljøer på slutten av 1990-tallet. Donald Duck-tegneserier og amerikansk populærkultur har trolig bidratt til å gjøre fenomenet kjent for et større publikum. De siste årene har det vært knyttet enkelte volds- og hærværksepisoder til amerikansk halloween-feiring i Norge.» (Fra Wikipedia)

Jeg siterer de to stedene ovenfor bare for å indikere at denne høytidsdagen også lever sitt eget liv – uavhengig av hva teologer og kirker måtte mene. Dette betyr at mennesker som oppsøker kirken på denne dagen har veldig ulikt utgangspunkt for sin forestilling om hva denne dagen innebærer for dem. Det er viktig at predikanten ikke forutsetter at alle har den samme forestillingen.

GLOBAL SOLIDARITET

Over hele verden blir mennesker i dag fordrevet i fangenskap, forfulgt for sin tro og overbevisning og marginalisert på alle mulige måter (les hungre og sulter). Etter 22/7 er det flere som har sagt at vi i Norge nå kanskje kan forstå bedre hvordan mennesker i ulike deler av verden har det når vi hører om tilsvarende grusomheter. Å rette blikket ut mot «alle nasjoner og stammer, folk

og tungemål» er kanskje en vanskelig øvelse på denne dagen, men det kan være en dimensjon som hjelper oss til å sprengde de grenser som fører til intoleranse. Dette er i alle fall i tråd med Saligprisningene som halt klart ikke er forenlig med nasjonale og rasistiske avgrensninger.

«Disse som er kledd i hvite kapper, hvem er de, og hvor kommer de fra?»

Dette er et spørsmål vi fort kan bli svar skyldig hvis vi blir for selvsentrert. For de kommer fra Somalia, Romania og mange andre steder hvor livsvilkårene fører til at mennesker flykter landet. Ser vi dem, kan vi også håpe på et og annet norsk flagg og en og annen rød rose ved siden av palmegrenene i folkevrimmen. ■

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE

FEDRENES GUD OG HELLIGE FJELL

22. søndag etter Pinse - 13. november 2011

Prekatekst: 2 Mos 3,11-15 Lesetekster: Apg 17,22-32; Joh 12,44-50

Salmeforslag: 586, 311, 476/389 – 291, 634/650, 69 (S97), 268

Paul Skuland
Prost i Nord-Gudbrandsdal prosti
pskuland@yahoo.no

Først litt om kirkeåret. Vi er i avslutningen av kirkeåret. I 2011 blir det søndagen før Domssøndag. Vi strekker oss mot himmelen. Vi har bøyd oss helt ned i støvet på Bots og Bededag og blitt opphøyd mot himmelen på Allehelgensdag. Også denne søndagen handler om det endelige forholdet mellom Gud og mennesker, mellom himmel og jord, mellom frelse og fortapelse, mellom det gode og det onde, mellom Liv og Død på veien mot den endelige seier.

Det er jo litt rart dette. Det er den nest siste gang vi bruker den gamle

tekstboken. Fra evangelieteksten fra Johannes 12 er bare de første tre versene med i den nye tekstboken. (Kristi Åpenbaringsdag, III rekke) Areopagos talen er flyttet til Treenighetssøndag og delvis 17. mai. Moses på Horeb er lagt til to av søndagene som av og til kommer i Åpenbaringstiden (3. og 4.) og av å til her på slutten av Treenighetstiden. Alle tekstene er endret med hvilke vers som er med og satt sammen med helt nye tekster. Dette er jo veldig spennende, men det gjenstår å se om det blir til det bedre. Foreløpige gjennomgang tyder på at det er meget ujamnt. Alle oppfordres til å bruke de tre årene som kommer til å være kritisk til den nye tekstboken slik at vi kan få til nød-

vendige endringer.

Med prekentekest fra Exodus blir det naturlig å se på GT's teologi og særskilt Moses sin teologi. Det betyr fokus på exodus, utfart og lengtingen og håpet mot det lovede land som flyter av melk og honning. Hovedfokuset med disse versene 3. kapittel legges på hvem Gud er og hva han heter. Hvorfor bruker ikke vi navnet Jahve? Siden alt dette forgår på det hellige fjell Horeb, og jeg nå er prost i et prosti med våre høyeste og flotteste fjell. Disse fjellene er også på et vis hellige. Dermed blir dette tredje hovedtema.

TEKSTENE

Apg. 17,22-32: Areopagos talen en herlig tekst. Den er åpenbart ikke holdt av Paulus. Diskusjonen fortsetter selvfølgelig, men for meg er denne talen så lite paulinsk som det er mulig å få det. Jeg har vært på to presteturer til Aten og diskutert det like heftig begge gangene. Det er en herlig tale, men antagelig konstruert mange år senere. Hele skriftet ser mer og mer ut til å være skrevet langt senere enn på 70 tallet som vi lærte i forne dager. Idylliseringen og forherligelsen av Paulus og de første menighetene er påtagelig i forhold til den nøkterne beskrivelsen vi finner i Paulus egne brev.

Joh. 12,44-50: Det handler om tro, lys, frelse og liv, og det handler om den nære samhørighet mellom Jesus og Faderen. Det er en typisk Johannes tekst plassert midt mellom inntoget i

Jerusalem og fotvaskingen. Det er den store kongen (Gud selv) som vasker disiplenes (vanlig folks) føtter for å gi tro på lyset slik at man ikke lenger trenger være redd for dommen, men kan forvente frelse og evige liv.

2 Mos. 3,11-15: Hvorfor ikke stjele litt? Jeg fant ut at denne teksten er blitt brukt før, nemlig som prekentekest i 1987. Jeg fant igjen min egen preken som var holdt i Bodom kapell, langt inn i Ogndalen, Steinkjer kommune. Jeg fant også Rosemarie Køhn's tekstgjennomgåelse i «Teologi for menigheten» nr. 9 1987. Jeg hadde hentet store deler av prekenen derfra. Rose skriver: Det Gamle Testamentet tegner mange bilder av Gud; som hærfører, som skaper, som lovgiver, som en mor som ikke glemmer sine barn. Her er han fedrenes Gud; han som har vært Gud for dem i generasjoner. Når de sloss mot diskriminering, undertrykkelse og utnyttelse så er han der. Han er den trygge som en alltid kan stole på når livet holder på å ta overhånd. «Jeg er den jeg er» - verken mer eller mindre. Uten «forandring og skiftende skygge». Er der. Er hos.

KONTEKST

Terrorhandlingen i Oslo og massakeren på Utøya ligger tungt over oss i skriven-de stund. Det har antagelig ikke lettet så veldig mye når dere leser dette. Vi har alle ungdommer (og voksne og barn) som er nært berørt. Vi er alle sterkt berørt. Vi er også rørt over betydningen våre kirker og våre liturgier fikk. Og

hvordan det religiøse språket ble brukt. Midt i katastrofen opplever vi så mange gamle sår som kommer opp igjen for så mange. De «små» katastrofene som bilulykker og lignende blir også satt i et nytt lys. Man har fått et større ordforråd og man tør plutselig å bruke det.

Nord-Gudbrandsdal prosti er mye fjell og mange fredede fjell. Jeg hadde studiepermisjon her i vår for å finne ut om det gikk an å si at «livet er hellig». Det var mange som ga positive tilbakemeldinger angående dette, og jeg håper å komme tilbake til dette i en artikkel senere i år. Det som imidlertid ga meg en aha opplevelse var Roald Kristiansen i Tromsø som penslet meg inn på det med hellige steder. Han snakket om hvordan havet på mange måter er hellig langs kysten nordpå og mente kanskje «dølene» hadde det samme forholdet til fjellene sine. Det er helt sant, men mer komplisert enn med havet. Vi lever midt mellom Dovrefjell, Rondane og Jotunheimen. Dovrefjell er det stødige som står der om hele verden for øvrig går til grunne. Rondane er de fantastisk nydelige fjellene, men de er farlige. Ikke la deg lure av den vakre fasaden. De er litt som havet nordpå; «de gir liv, og de tar liv». Jotunheimen er de ville fjell. De er også fantastiske på sin måte, der de skifter hele tiden. Her er man aldri i tvil. Når man utfordrer Jotunheimen

ser man døden i øynene.

PREKENEN

Exodus: På en måte blir dette sentrum for hele GT. Oppbruddet fra slaveriet og på vandring mot det lovede land. Jesus står for et nytt exodus. Oppbrudd fra Jerusalem ut til alle verdens folkeslag. Våre oppbrudd fra alt som slavebinder og vandring mot frihetens land. Kan terroren 22. juli føre til at vi som land vandrer et steg i riktig retning?

«Jeg er» *Jahve:* Gud er også det evigvarende uforanderlige. «Fedrenes Gud». Kanskje det var det viktigste for folk etter 22. juli. Kirken ble symbolet på orden midt i kaos. Her er noe stødig som symboliserer generasjoners kamp for fred og frihet. Den sto som Dovrefjell.

Hellig fjell: Horeb er jo bare ett av mange hellige fjell i Bibelen. I vår kultur og tradisjon har vi mange hellige steder. Vi har hørt om havet nordpå. I Groruddalen i Oslo fant Hans Arne Akerø ut at ”marka” var hellig og kirker som lå nær marka var mye mer hellige enn de som lå ved kjøpesentrene. Jeg tror hellige steder kan brukes langt mer som gudstjenestesteder og i forkynnelsen. Det er et ledd i å allminneliggjøre folks tro og gi dem selvtillitt til å ta den med inn i våre kirker. ■

OFFERET

Domssøndag - 20. november 2011

Prekatekst: Matt 25,31-46 Lesetekster: Jes 65,17-19; Åp 20,11-13

Salmeforslag: 418, 396, 268, 707, 642, 62 (s97)

Ole Andreas Holen
Vikarprest, Røa
ole.andreas.holen@oslo.kirken.no

Den russiske filmskaperen Andrej Tarkovskij gjorde sin siste film «Offeret» (1986) i eksil fra Sovjetunionen. Handlingen er innspilt på Færø i Sverige med Ingmar Bergmanns nærmeste medarbeidere, filmfotografen Sven Nykvist og med Erland Josephson i hovedrollen som Alexander.

Filmen utspiller seg over et døgn på et fredfullt landsted på Færø. En håndfull mennesker er samlet for å feire Alexanders fødselsdag. Men nyheten om krig fører til apati og angst for total utslettelse av en atombombe. Alexander ber til sin Gud og lover at han vil gi fra seg alt om den allmektige vil stanse krigen. Hans største frykt er å miste sønnen. Det er bare sønnen som binder ham til verden. På ulike plan handler filmen om verdens undergang, og den enkeltes møte med endetiden.

I åpningsscenen ute i det åpne landskapet ved sjøen på Færø, kommer en voksen mann bærende på et tørt avsgd tre. Treet blir satt i et hull i bakken og den lille tause sønnen hjelper faren med å legge steiner til å støtte det opp. Faren Alexander holder en monolog for søn-

nen om den ortodokse munken Pamve som gav sin lærling Joanni i oppdrag å vanne treet helt til det blomstret. Hver morgen gikk Joanni opp på fjellet for å vannet treet, og hver kveld vendte han tilbake til klosteret. Etter tre år blomstret det tørre treet.

«Ikebana» sier Alexander. Ikebana er en japansk tradisjonell kunstform der menneske og natur møtes, det kan oversettes ”gi liv til blomster”. I motsetning til en oppsats med friske blomster, gir Ikebana oppmerksomhet til stamme, stilk og blader, til linjer, form og fasong. Ikebana har mulig sitt utspring i buddhistisk ofring av blomster. Tarkovskij setter fortellingen inn sin egen ortodokse tradisjon og nyskaper den i filmkunsten. Alexander gjør en moral ut av treplantingen med sin sønn. Om man hver dag gjorde det samme, som et ritual, om det så bare var å helle et glass vann i toalettet, så ville verden forandre seg. Den måtte det.

Nestekjærligheten som gudstilbedelse er det radikale i Jesu evangelium. Moralfilosofen Kemp skriver at forutsetningen for all etikk er erkjennelsen av å være kroppslig tilstede i verden. Den må være grunnet i at vi føler noe for noen. Videre skriver han at det er

først med evangeliens forkynnelse om den enkeltes uendelige verdi at den moderne etikken formes. Det er i lignelsene om den bortkomne sau, den tapte mynten og det fortapte sønnen at individets uerstattelighet og egenverdi forkynnes.

Jesu ord; «Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg». Når mennesket er skapt i Guds bilde, er det også ukrenkelig. Alt som berører mennesket, berører også Gud. Men det er i inkarnasjonen, ved at Gud blir menneske i Jesus Kristus, at Gud identifiserer seg med sin skapning, og vi gjenkjenner Gud i ett menneske, menneskesønnen. Gudstilbedelse blir humanitet. Jesus er prøvet i alt, og har den menneskelige erfaring også av døden. Men det er ikke Guds sympati og medlidelse med den andre eller med skapningen, men fordi Gud er blitt ugjenkallelig menneske. Etikken begynner med at vi er kroppslig tilstede i verden (Kemp). Virkningen av Jesu liv, død og oppstandelse er at Den Hellige Ånd skjenkes mennesket. Gud blir virksom i oss med sin kjærlighet.

Jesu ord og hans apokalyptiske visjon for endetiden er radikal på en måte som for oss virker fremmed. Ikke det moralske imperativet, men konsekvensene for unlatelsessyndene, å la være å hjelpe den som er i nød. At den som ikke hjalp i nøden, selv skal lide en verre skjebne, helvete. Hvor er den universelle frelsen?

Denne eskatologi ville være gjen-

kjennbar for Jesu jødiske samtid. De kristne arver eskatologien fra tidlig jødedom, slik Johannes Åpenbaring har klare paralleller til Daniels bok. Men både evangeliene og brevene bruker et apokalyptisk språk. Når Jesus blir forhørt av presteskapet er det nettopp referansen til seg selv som «menneskesønnen som skal komme i skyene», fra Daniels bok som feller ham. Det er først i evangeliene at menneskesønnen blir Messias, og at denne Messias er Guds egen sønn.

Men når Menneskesønnen kommer i sin herlighet, og alle englene med ham, da skal han sitte på sin trone i herlighet, og alle folkeslag skal samles foran ham. (Matt 28.31 – 32.)

Apokalypse kan leses som en litt-rær genre (Murphy). Karakteristisk for dens endetidslære er at døden blir en overgang (transcendence of death). Den svarer til det eldgamle dilemma om hvorfor det går de onde godt og de gode ondt. Det er først etter døden at rettferdighet kan gjenopprettes med straff og belønning.

En skjematisk fremstilling av apokalypsen som genre kan se slik ut:

1) The End. Verden slik vi kjenner den vil snart gå under.

2) Kosmisk katastrofe. Undergangen er altomfattende.

3) inndeling i tidsepoker og determinisme. Flere tidsperioder fører frem til endetiden, alt etter Guds ordning som kan ikke endres, men det gjelder å finne sin plass i den.

4) Engler og demoner

5) frelse fra denne verden og paradiset gjenopprettes.

6) Guds rike blir manifestert, Guds vilje fullbyrdes

7) Mediator. Messias, jødekongen er mellommann mellom Gud og menneske

8) Glory, seerens tilgang på den guddommelige verden

9) Dualisme. Den apokalyptiske genre er dualistisk, den deler kosmos; Gud mot Satan, engler mot demoner, rettferdige mot onde, for slik å forklare den menneskelige eksistens. Det er ofte de som bruker det dualistiske språket som erklære seg for de rettferdige. De er utvalgt av Gud.

10) The final showdown. Selv om ikke Gud har kontroll over det skapte, vil han snart ta makten tilbake. Men når Messias kommer tilbake vil det komme en tid med lidelse før kampen

er vunnet.

Det er lettere å forstå lignelsen når en gjenkjenner deler av genren som apokalyptisk. Det endrer ikke innholdet, heller ikke den dobbelte utgangen. For meg blir det ikke mulig å lese den uten å identifisere meg med de rettferdige, selv om mine egne unnlater er adskillig flere enn idealene mine tilsier. Jeg får behov for å rettferdiggjøre meg selv. Lignelsen må leses i lys av evangeliets budskap om at ingen er rettferdige for Gud. Vi frelles ved nåde.

Alexander i filmen «Offeret» ender i vanvidd. Han lider sin egen undergang. Men i siste scene går gutten til treet og vanner det, akkurat slik som munken Pamve hadde bedt sin læring om å gjøre. Etter tre år blomstret treet hadde Alexander fortalt. Hvis vi gjør det samme om igjen til samme til hver dag. Så vil verden endre seg. Den må det. ■

FOLKEKIRKENS FRAMTID

Marit Halvorsen Hougsnæs
Direktør, KAs arbeidsgiveravdeling
marit.hougsnes@ka.no

Grunnlovsendringer som ventelig trer i kraft 2012, representerer et historisk vendepunkt i forholdet mellom stat og kirke i Norge. Prosessen fram mot grunnlovsendringene har en lang forhistorie. Særlig i tiden etter siste tusenårsskifte har prosessen akselerert både fra statlig og kirkelig hold. Kirkeforliket av 2008 kom likevel overraskende på mange. Tolkningen av forlikets innhold og konsekvenser er langt fra entydige, noe som etterlater åpenbare behov for videre prosesser. Det er å håpe at disse kan medføre gode framtidsløsninger for Den norske kirke.

Et første notat om de kortsiktige rettslige konsekvenser av forliket ble oversendt fra FAD 1. februar 2011. Resultatet av høringsprosessen er til bearbeidelse i departementet og vil innvirke på de konk-rette forslag som skal fremlegges for Stortinget til behandling våren 2012. Hva som senere vil skje fra Stortingets side, er per i dag nokså åpent.

Kirkerådet påbegynte i 2010 et mer langsiktig arbeid med fremtidig kirke-

ordning. Kirkerådets arbeidsgruppe, som har vært ledet av Trond Bakkevig, er i disse dager i ferd med å avslutte sitt utredningsarbeid. Dette vil inngå som viktig element i en videre kirke- lig hørings- og beslutnings-prosess. Tidsperspektivet på denne er så vidt jeg kjenner til, heller ikke endelig avklart.

Vi befinner oss dermed i en situasjon som må beskrives som nokså uavklart. Uavklarte situasjoner er som all- tid utfordrende. Vi må forholde oss til flere mulige framtidbilder samtidig. De øker sjansene for rådvillhet, frustrasjon og handlingslammelse. Samtidig etableres en mulighet for mange til å være medskapende på en felles framtid.

Forutsetningen for å få til brede, skapende mobiliseringsprosesser, er at det skapes forutsigbare rammer som tydeliggjør hvor, når og av hvem de endelige beslutninger tas. I tillegg må bærende hovedproblemstillinger og eventuelle konfliktlinjer tydeliggjøres på så enkle og gjennomsiktede måter som mulig. Oppfylles begge disse vilkår, vil det i tiden fremover være mulig å få til en åpen, bred og involverende diskusjon om folkekirken framtid i Norge. Det vil være svært positivt. Svikter dette,

vil prosessen kunne bli særdeles frustrerende.

Det overordnede hovedansvar for videre prosess tilligger Storting/departement og Kirkemøtet/Kirkeråd i fellesskap. Det fritar ikke andre i å bidra. Jeg vil derfor redegjøre for noen sentrale problemstillinger som har stått sentralt for KA i arbeidet med kirkeordnings-spørsmål de senere år og som bør fokuseres i den videre debatt.

Å NYTOLKE DEN NORSKE KIRKES IDENTITET OG OPPDRAG

De varslede endringer av grunnlov og kirkelig regelverk er rettslige konsekvenser av langvarige kulturelle endringsprosesser i norsk samfunnsliv. Den norske kirkes nåværende ordning er vokst fram under andre politiske regimer og samfunnsmessige betingelser. I tillegg til å fordele konkrete rettigheter og plikter, avspeiler kirkeretten også hvordan kirkens oppdrag og rolle er blitt forstått på de aktuelle tidspunkt i historien. Lovgivningen har bidratt til institusjonalisering av denne grunnlags- og rolleforståelse i form av strukturer, tjenester og konkret praksis. Tenkningen om fyrstens – og senere kongens mandat til utøvelse av styringsmyndighet på det kirkelige område, har formet norsk stats- og kirkeforfatning siden reformasjonen helt fram til i dag og ligger konkret til grunn for dagens statlige kirkestyre av preste-tjenesten.

Kirkeforliket av 2008 er i dette per-

spektiv å forstå som gjennombruddet for en ny tid og en anderledes tenkemåte. Tenkemåten er tydeligst for statens vedkommende; den tydeliggjør at forestillingen om den konfesjonelle stat ikke lenger har gyldighet. Staten vedstår seg sin kulturelle tilhørighet til den kristne og humanistisk tradisjon, men fristiller seg i sin binding til ett definert trossamfunn. Slik omtales da også forliket primært som en reform av selve den norske statsforfatningen.

Når det gjelder tenkningen om Den norske kirke, fremstår teksten i forliket mer uferdig. Den norske kirke eksisterer og skal «forblive», men nå som noe staten skal understøtte slik man også understøtter andre tros- og livssynssamfunn. Dermed avspeiles at man åpenbart forstår staten og kirken som to separate størrelser. Samtidig trekkes det ikke rettslige konsekvenser av dette. Den norske kirkes nasjonale og regionale organer fastholdes som tilhørende staten; de skal inngå i staten og har ikke rettslig identitet eller handleevne på eget grunnlag.

I parentes bemerket er det utenkelig at en slik mangel på nasjonalkirkelig rettssubjektivitet vil kunne bli stående. Både stat og kirke vil komme opp i urimelige situasjoner både ved at staten vil være saksøkt dersom noen vil gå til søksmål mot fremtidige vedtak fattet av kirkelige organer nasjonalt og regionalt. Like urimelig vil det være at biskoper og prestene, som utgjør kirkelig kjernepersonell, skal fastholdes i sin ar-

beidsrettslige lojalitetsplikt til staten og ikke til sitt eget trossamfunn og at Den norske kirkes bispe- og prestedtjeneste befinner seg i et slags ingenmannsland mellom staten (som de rettslig hører til) og soknene (som de reelt sett definerer sin tjeneste i forhold til).

Vi er dermed i en situasjon med stort behov for klargjøring av både av Den «nye» norske kirkes identitet og samfunnsoppdrag. Drøftingen og ikke minst praksisjusteringen pågår allerede, som eksempelvis nå i tiden etter 22. juli. Det bør imidlertid også foretas en prinsipiell rolleavklaring i forståelse både med staten og øvrige tros- og livssynssamfunn i forbindelse med grunnlovsendringene i 2012. Som dominerende majoritetskirke bør det kunne argumenteres godt for at Den norske kirke fortsatt skal ha fremtredende nasjonale roller og etter nærmere avtaler fortsatt kunne ivareta oppgaver på vegne av det offentlige.

Behovet for nytolkning av kirkens oppdrag og identitet er grunnleggende også i et arbeidsplass-perspektiv. I dag sysselsetter Den norske kirke ca 7-8000 personer. Arbeidsplassutviklingen er direkte avhengig av hvordan Den norske kirkes oppdrag fortolkes kirkelig sett og fremhandles i forhold til samfunnet omkring.

Endringen i forståelsen av forholdet mellom kirke og skole i 1969, har nå snart førti år senere medført vekst i antallet kirkelige undervisningsstillinger. Anerkjennelsen av den lokal kirkes

flerkulturelle kompetanse i gravferdsdrift, har muliggjort opprettholdelsen av et stort antall kirkelige arbeidsplasser knyttet til kirkegårder og gravlunder. Demokratiutviklingen medfører utbygging av administrative og faglige stillinger som kan tilrettelegge for demokratiske beslutningsprosesser. Utviklingen av velferdssamfunnet har på den annen side medført en viss reduksjon i antallet kirkelige stillingskategorier som menighetssykepleiere mv. Prestetjenestens omfang og utforming har historisk vært gjenstand for vekst eller tilbakegang avhengig av hvordan kirkens rolle har vært forstått i samfunnet omkring.

Det er derfor behov for manges bistand i arbeidet for å nytolke kirkens oppdrag i lys av kirkeforliket 2008. Teologisk refleksjon må her gå hånd i hånd med inngående kjenneskap til utviklingstrekk i norsk samfunns og kulturliv og fremfor alt troverdig kirkelig praksis både i det stille og i det synlige.

MAKTFORDELING I DET FREMTIDIGE KIRKESTYRE

En annen konsekvens av kirkeforliket, er at Den norske kirke etter 2012 må ta forsterket ansvar for sitt eget styringsystem. Grunnlovsbestemmelsene som er varslet opphevet, utgjør regulerende elementer for forholdet mellom stat og kirke, men også for det indrekirkelige styringssystem. Dette må erstattes på en måte som kan skape bred tillit både internt og eksternt.

Stortinget har fastsatt et krav om iverksetting av en kirkelig demokratireform. Et nødvendig fokus er rettet mot det kirkelige valgsystem og mot oppslutningen om de kirkelige valg. Dette fokus bør suppleres med en mer åpen erkjennelse av at demokratiet som styringsform fortsatt utfordrer den etablerte og historisk innarbeidede pastorale/ episkopale kirkelige styringsmodellen slik denne historisk er utviklet med røtter i en monarkisk styringsform.

Spenningen mellom disse styringsmodellene inngår allerede som viktig aspekt i den pågående diskusjon om fremtidig organisering av arbeidsgiveransvar i Den norske kirke, om enn ikke alltid uttalt. KA har her – for øvrig i likhet de fleste offisielle uttalelser om prinsippene for kirkestyre i Den norske kirke – hevdet at det må være demokratiske organer og ikke enkeltpersoner som forvalter en så sterk maktform som arbeidsgivermyndighet. Enkeltpersoner (ledere) vil selvsagt ha ansvar for den daglige utøvelse av dette på fullmakt fra et demokratisk organ og biskopene bør fortsatt gis myndighet til tilsynsmessig inngripen i spesielle situasjoner (ordinasjon, læreremessige spørsmål). Den grunnleggende arbeidsgivermyndigheten (retten til å tilsette, lede og avvikle arbeidsforhold) representerer myndighet til så vidt betydelige inngrep i enkeltmenneskers liv og rettigheter, at det må sikres demokratisk kontroll og styring med denne

myndighetsutøvelsen.

Når det fra enkelte kirkelige aktører pekes mot biskopen som den ønskelig og naturlige fremtidige kirkelige arbeidsgiver – eller bør ivareta deler av dette – er det derfor grunn til å etterlyse hvordan de demokratiske forutsetninger for denne myndighetsutøvelsen da tenkes oppfylt. Dersom dette ikke tenkes som nødvendig å oppfylle, bør det klargjøres om man da argumenterer for en ikke-demo-kratisk kirkelig styringsmodell og hvordan også bedriftsdemokratiske spilleregler og medbestemmelsesordninger vil bli ivaretatt i en slik modell. De forvaltningsmessige klageordninger, med-bestemmelse etc gjelder som kjent i dag ikke vedtaket i medhold av biskopens tilsynsmyndighet.

Parallelt drøftes maktfordelingen mellom de ulike nivåene; mellom soknets selvstendighet på den ene side og nasjonal/regionalnivåets innflytelse på den andre side. I dette spørsmålet har KA vektlagt det som underbygger det lokale selvstyre. Premissene for dette har både vært av teologisk karakter (luthersk ekklesiologi), dels av kirkestrategisk karakter, men selvsagt også en naturlig følge av å være en medlemsorganisasjon med overvekt av medlemmer bestående av lokalkirkelige organer. Når det er sagt, har KA aldri forfektet noen rent kongregasjonalistisk kirkemodell. Behovet for et nasjonalt styringsorgan har alltid vært forutsatt og behovet for å sikre dette

status som eget rettssubjekt har vært tydelig understreket. Likeens har biskopenes betydning som enhetssymbol og tilsynsmyndighet alltid vært forutsatt.

Den styrkede stilling soknet og soknets organer fikk som følge av kirkereformene på 1990-tallet bør bevares og om mulig styrkes ytterligere. Denne reformens hovedgrep var å klargjøre den lokale kirke som selvstendig rettssubjekt. Nyordningen sikret alle kirkens medlemmer i soknet (ved bruk av stemmeretten) styrings- og eiendomsretten til de lokale kirkebygg, disposisjons- og styringsretten over bevilgede ressurser (kommunale og statlige bevilgninger) og myndighet til å fastsette innretningen av kirkelige innsatsområder (trosopplæring, diakoni, kultur) mv. Reformen var tuftet på en sterk folkekirkelig visjon som både Stortinget og kirkelige organer sto sammen om: ”.. formålet med loven er å legge forholdene til rette for et aktivt engasjement og en stadig fornyelse i den evangelisk-lutherske folkekirke i Norge” (kl § 1) - en strategisk vurdering som innebar desentralisering av kirkemakt og myndiggjøring av kirkens brede medlemsmasse.

Dette hovedgrepet bør etter KAs mening videreføres. Samtidig må erfaringer fra snart femten års virkeperiode tas alvorlig. Erfaringen er at det er for mange lokalkirkelige mikroadministrasjoner grunnet den finmaskede kommunestruktur som kjennetegner Norge. Normalordningen bør derfor

i framtiden bli opprettelse av interkommunale samarbeidsorganer som kan profesjonalisere og samordne den kirkelige ressursbruk, personal- og bygningsforvaltning. En regional eller sentral-kirkelig overtakelse av lokal-kirkelig myndighet, bør derimot avverges. Det er reell fare for at det lokale, folkekirkelige engasjement vil forvitte dersom desentraliseringsstrategien fra 1990-årene reverseres.

STATENS FREMTIDIGE ROLLE I KIRKESTYRE

En tredje, sentral problemstilling er hvordan staten bør utvikle sin relasjon til Den norske kirke og øvrige trossamfunn i tiden fremover. Sett fra Den norske kirkes posisjon, vil det være av stor viktighet å oppebære nære og gode relasjoner til den norske stat – særlig i lys av ønsket om fortsatt å være folkekirke. Den nye grunnlovsbestemmelsen (grl § 16) fastslår at staten forplikter seg til å innta en understøttende rolle både overfor Den norske kirke og andre trossamfunn. Det er ikke gitt nærmere føringer for hvordan dette tenkes skje.

Stortinget vil både ut fra sin lovgivende og bevilgende myndighet kunne bidra til understøttelse av trossamfunn. Etter mitt skjønn vil det fortsatt være både legitimt og antagelig også ønskelig at fremtidige offentlige bevilgninger til Den norske kirke gis til lovpålagte formål og ikke som en generell rammetildeling. Slik ble samspillet mellom kommunen og kirkelig fellelsråd regu-

lert i 1996 og det bør være fullt mulig å finne fram til en lignende akseptabel styringsdynamikk mellom Stortinget og kirkelige organer når det gjelder fremtidige statlige tilskudd.

At Stortinget gjennom en slik bevilgningsform også vil utøve en form for indirekte styring, kan sikkert problematiseres. Dersom Stortinget velger en innretning som tar sikte på å sikre Den norske kirkes folkekirkelige karakter, vil dette sammenfalle med kirkens egen interesse. Hvilke formål som bør lovfestes vil uansett måtte utvikles i forståelse med Den norske kirke. Endringen fra dagens ordning vil ikke behøve å bli dramatisk. Tilskuddet til trosopplæring gis allerede i dag med forbehold om satsning på folkekirkelig bredde. At staten også bør sikre fremtidige prestelønninger gjennom særskilt bevilgning vil være naturlig ut fra prestetjenestens sentrale rolle i folkekirken. Tilskudd til videreføring av kirkelige/teologiske utdanningsinstitusjoner som kan sikre fremtidig rekruttering av kirkelig personell med mangfoldig teologisk/kirkefaglig profil, vil være både ønskelig og viktig sett fra kirkelig hold. Et fjerde element vil kunne være et demokratitilskudd til drift og utvikling av det kirkelig demokrati med en tilhørende valg- og forvaltningsorganisasjon.

En fremtidig kirkelov vil antagelig også måtte inneholde bestemmelser om hvilke av Den norske kirke organer som har mandat til å opptre på vegne av de respektive rettssubjekt (lokalt og

nasjonalt) og noen grunnleggende bestemmelser om deres mandat og myndighetsområde i relasjon til hverandre. Det er videre behov for å definere hvem som har mandat til å utøve offentlig myndighet og det må avklares om offentlighetsloven og forvaltningsloven fortsatt skal gjøres gjeldende for kirkelige organer osv.

En mer vidtgående lovregulering kan bestrides ut fra alminnelige prinsipper for religionsfrihet. En revidert kirkelov, må likevel i det minste i en overgangsfase sikre kontinuiteten med nåværende kirkeordning. Kirkens nåværende medlemmer må sikres at det trossamfunn de er medlem i faktisk eksisterer i omtrent samme form fra og med det tidspunkt de gamle bestemmelser oppheves.

KIRKEN SOM FREMTIDIG ARBEIDSPASS

Til sist vil jeg peke på problemstillinger av mer personalpolitisk karakter. Indirekte vil løsningene på de tre foregående punkter har svært stor betydning på utviklingsmulighetene for kirken som arbeids-plass (arbeidsoppgaver, økonomiske rammebetingelser og styringssystem) . Det er samtidig viktig å fokusere arbeidsplassrelaterte forhold mer direkte.

På kort sikt vil endringene av statkirkerelasjonene antagelig medføre omstillinger også for Den norske kirkes tilsatte. Stortinget har gjennom arbeidsmiljøloven fastsatt rammer

som spesielt skal sikre arbeidstakerne ved slike omstillinger ettersom slike er meget vanlige i norsk arbeidsliv i sin alminnelighet. Dette regelverket beskytter selvsagt også kirkelige ansatte – både de som i dag er tilsatt i kirkelig fellestråd og de som i dag er tilsatt i staten. Det er særlig regelverket for såkalte virksomhetsoverdragelser (aml §16) som vil komme til anvendelse ved en større endring av den kirkelige organisasjon. Dette gjøres gjeldende i det øyeblikk det gjøres politiske vedtak om eventuelle slike.

Slike prosesser kan nok bli utfordrende, men bør ikke overdramatiseres. Utallige norske arbeidsplasser gjennomlever dette hvert år. Min erfaring fra partssamarbeidet på kirkelig sektor gir grunn til å være optimistisk med hensyn til hvordan en fremtidig prosess av denne type vil bli håndtert. I løpet av de 15 år som er gått siden 1997, er det bygget opp fullt forsvarlig arbeidsgiverkompetanse på kirkelig hold til å håndtere denne type omstillingsprosesser.

Den større utfordringen på lang sikt er å sørge for at Den norske kirke utvikler seg i kreativ og kompetent retning som arbeidsplass. KA har i mange år hatt som en av sine overordnede mål å bidra til utviklingen av et kirkelig arbeidsliv som kjennetegnes av skapende utfoldelse og formidlingsglede, virkestrang til beste for medmennesker, teologisk fortolkningskunst og stødig forvaltningskompetanse for å nevne

noen mettede stikkord. Vi trenger et stadig tilfang av engasjerte og kompetente medarbeidere av alle slag og typer – som i fellesskap kan ta ansvar for å møte folkekirkens flere millioner store medlemsmasse i høytid og hverdag og forvalte kirkens rike og sammensatte kulturarv til beste for nye generasjoner. Vi trenger i tillegg et kompetent, tilstedeværende og troverdig lederskap både lokalt i det daglige arbeid og nasjonalt/regionalt på vegne av kirken som helhet.

Det er en sammensatt og langsiktig utfordring. Kirkeordningsmessig er det helt nødvendig med en rettslig forenkling av den nåværende kirkeadministrative dobbeltstruktur. Det er nødvendig også for å kunne frigjøre ressurser som i dag unødig bindes opp i administrasjon og vil samsvare langt bedre samsvare med forståelsen av kirken som ett fellesskap og en organisk enhet.

KA har derfor i mange år arbeidet for at alt lokalkirkelig personell – kantorer, menighetsprester, kirketjenere og alle andre – bør høre til i den samme lokalkirkelige virksomhet og ikke som i dag være innordnet forskjellige styringsystem. KA har samtidig arbeidet for økt profesjonalisering av det kirkelige lederskap som vi vet er særdeles viktig i et arbeidsplass- og personalperspektiv. Det er gledelig at det nå synes å være mange som tenker i samme retning. ■

EN UMULIG KIRKEORDNING

Ole Herman Fisknes
Pensjonert ekspedisjonssjef i Kirkedepartementet
ohfi@online.no

De politiske partiers forlik av 10. april 2008 skapte et tidsskille i stat/kirkeprosessen. Meningen med St. meld. nr. 17 (2007-2008) Staten og Den norske kirke var egentlig å invitere til debatt i Stortinget om den framtidige organisering av Den norske kirke i forhold til staten. I stedet ble meldingen en fortelling om hvordan staten skulle kvitte seg med sine forpliktelser overfor statskirken. Forliket er følgelig et grunnlovsforlik og ikke et kirkeforlik. Det løser statens problemer i forhold til kirke og religion, men skaper større problemer for kirkens forhold til staten enn det løser.

De grunnlovsendringene som er avtalte, og som derfor blir vedtatt våren 2012, går først og fremst ut på å avskaffe kirkelig statsråd. Dermed faller kravet om kirkemedlemskap for statsråder og det kongelige prerogativ (særrrett) i Grunnloven § 16 bort. For øvrig avskaffer staten sin tilknytning til den evangelisk-lutherske religion og medlemmenes plikt til å oppdra sine barn i denne. (I parentes bemerket har dette siste punkt merkelig nok vært oppfattet som et menneskerettsproblem av FN's menneskerettskommisjon, så heretter vil Norge slippe kritikk på dette punkt.)

Det er ikke statskirkeordningen som avskaffes ved grunnlovsendringene, men de statlige forpliktelser som i mer enn 350 år har gitt statskirken mening.

Forliket hviler uttrykkelig på den grunnleggende misforståelse at kirkelig statsråds eneste funksjon er å utnevne biskoper og proster. De øvrige viktige funksjoner, som for eksempel at Kirkemøtets indrekirkelige myndighet bygger på delegasjon (myndighetstildeling) fra kirkelig statsråd, er helt oversett. Det som er ment som positive reformer for kirken, er at den får mer demokratiske valgordninger, og at tilsetting av biskoper og proster overføres til kirkelig valgte organer. Dette er imidlertid små reformer som kan gjennomføres uten at staten river bort grunnlaget for hele statskirkeordningen.

Det underlige ved forliket er likevel ikke de omfattende grunnlovsendringene, for disse er i samsvar med ønsket fra 14 av de 20 medlemmene i Gjønnestutvalget om en grunnlovsforankret ny kirkelov, jf. NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke. Det merkelige er at statskirketilhengerne umulig kan ha forstått hva de har vært med på siden de ikke har fått inn i forliket vedtakelsen av og innholdet i den loven som skal gis i medhold av den nye § 16 i Grunnloven. Det følger direkte av forliket at de har

hatt innflytelse på utformingen, og ikke minst på alle forbehold som er tatt inn i punkt 2 «Kirkelig statsråd og kirkeordning». Her bestemmes det blant annet at kirken skal ha særskilt forankring i Grunnloven, at den ikke skal være et eget rettssubjekt, at sentrale og regionale kirkelige organer fortsatt skal være statlige og at biskoper, proster og prester skal være statstjenestemenn. Det framheves at dette er vesentlige elementer i statskirkeordningen som skal videreføres. Formuleringen tyder på at dette er statskirketilhengernes vilkår for å gå med på grunnlovsendringene, og da må dette være ment som varige elementer. Avtalen gjelder imidlertid bare ut stortingsperioden 2009-2013, og dermed sitter statskirketilhengerne igjen med intet ett år etter at Grunnloven er endret, med mindre Stortinget vedtar en ny kirkelov i samsvar med forliket våren 2013, men dette er jo egentlig bare en justering av den loven vi allerede har.

Mange vil nok bli meget overrasket dersom Stortinget våren 2013 vedtar en ny kirkelov i samsvar med forlikets punkt 2, særlig alle de personer i kirken som har karakterisert forliket som et godt første skritt, underforstått i retning av fullt skille mellom stat og kirke. Det er egentlig denne løsning som er den mest naturlige konsekvens av forliket, men da har statskirketilhengerne i de politiske partier gitt Norge den dårligste statskirkeordningen som tenkes kan. Bortsett fra tilsettingsord-

ningen for biskoper og proster, blir alt som før, men uten statens forpliktelse på Bibel og bekjennelse og medlemskrav for statsråder. Dette setter kirken i en uverdigg stilling ved at de sentrale og regionale kirkelige organer vil utøve myndighet fra, og geistligheten styres av, en sekulær stat. I kirkepolitiske kamper for større kirkelig selvstyre har det framkommet mistillit til kirkelig statsråd, idet man har underkjent betydningen av statsrådenes medlemskap under henvisning til at vedtakene treffes i en politisk og ikke en kirkelig virkelighet. Dette er etter min mening en tenkning som ikke hører hjemme i en åpen folkekirke som Den norske, men som kanskje gir mening i en foreningskirke. I dagens situasjon vil en nedvurdering av kirkelig statsråd være et sterkt argument for å sementere en statskirke styrt av en avkristnet stat.

Det er overraskende at det i kirken ikke er større debatt om forliket, både på grunn av flertallets standpunkt i Gjønnes-utvalget og ikke minst resultatet av den store høringen som fulgte. Her ønsket 53,3 % av menighetsrådene, 61,7 av fellestrådene og 69,1 av kommunene å videreføre Den norske kirke som statskirke. En mulig forklaring på stillheten kan være at forliket er så uklart at alle parter tror at det ivaretar deres anliggender. En annen forklaring kan være at forliket primært er oppfattet som en avtale om grunnlovsendringer fire år fram i tid og at spørsmålene derfor fortsatt anses som mindre ak-

tuelle. En tredje forklaring kan være at folk flest syns spørsmålene er så store og vanskelige at alle elementer må være belyste før de kan gjøre seg opp en mening. Problemet med dette siste er at det da kan være for sent.

Når denne saken har blitt så komplisert, skyldes det at forliket ødela en naturlig parlamentarisk prosess som kunne ha synliggjort hva som vil være helt nødvendige konsekvenser av de omfattende grunnlovsendringene. På politisk hold har det i ettertid vært hevdet at man må være tålmodig i stat/kirkeprosessen, for her bør man ta seg god tid. Det er ille at de samme politikerne ikke ser at forliket gjør det umulig å ta seg god tid. Enten må den nye loven komme våren 2013 for å redde statskirketilhengernes anliggender, eller den må komme senest våren 2014 for å gi kirken en ordning som samsvarer med grunnlovsendringene.

Selv om jeg alltid har vært en ihuga statskirketilhenger, må jeg si fri og bevare oss for å få en ny lov i 2013 i samsvar med forliket. Det er først etter stortingsvalget vi kan få en annen kirkeordning, og kirken går selvsagt ikke til grunne om denne kommer først i 2015 eller 2016, men i mellomtiden mener jeg at vi har en statskirke som strider mot reglene om religionsfrihet i de internasjonale menneskerettighetskonvensjoner. Staten kan pynte på situasjonen ved i minst mulig grad å bruke sin kompetanse til å styre kirken og presteskapet, men forholdet mellom

stat og kirke kan ikke baseres på ren prinsippløshet.

Når statens evne til å ha en kirke knyttet til seg er fjernet, kan man spørre om hva som er poenget med at Den norske kirke nevnes spesielt i ny § 16 i Grunnloven. En ny kirkelov trenger ingen hjemmel i Grunnloven, og slett ikke en regel om at «Bestemmelser om dens Ordning fastsettes ved Lov». Dette virker nærmest som et krampaktig forsøk på å gi inntrykk av en statskirkeordning som ellers er umuliggjort. Formuleringen har for øvrig vært gjenstand for debatt fordi det er høyst uklart hva «dens Ordning» betyr. De innen kirken som tror at punkt 2 i forliket ikke er alvorlig ment, hevder at en meget kortfattet rammelov, som lar Kirkemøtet bestemme alt av betydning, oppfyller kravet. Også på andre punkter er § 16 meget uklar. Det heter at kirken «forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten», men ingen vet hva dette betyr. Det er nærliggende å forstå «understøttes» som «gis økonomisk støtte», og særlig fordi det også står at «Alle Tros- og Livssynssamfund skal understøttes paa lige Linje». Problemet er at «understøttes» er hentet direkte fra den danske grunnloven, og der kan det neppe primært gå på økonomi, for det går bare bagatellmessige beløp til Den danske kirke over statsbudsjettet. Bestemmelsen er ellers for vag til å sikre kirken en forsvarlig økonomi. Det er etter dette vanskelig å se hva vi skal

med denne paragrafen i Grunnloven. Som en religionsfrihetsbestemmelse og eventuelt som en bestemmelse om en aktivt støttende religionspolitikk, burde den vært tatt inn i Grunnlovens kap. E. Almindelige Bestemmelser. Med endringen i § 16 har man funnet grunn til å endre navnet på kapittel B til «Om den udøvende Magt, Kongen og den kongelige Familie og om Religionen». Ved den lovtekniske gjennomgang burde Lovavdelingen i Justisdepartementet sett hvor systematisk feil og historisk misforstått dette er.

Det er tre hovedgrunner til at vi snart mulig etter 2013 trenger en ny kirkelov. For det første er det bare ved lov at kirkens kontinuitet kan sikres; det vil si at den samme kirke bevares med et nytt forhold til staten. Dette stiller krav til innholdet i loven. For det andre er lov nødvendig for å opprettholde soknene som egne rettssubjekter. Dette er viktig både for å sikre soknenes eiendomsrett til kirker og kirkegårder og kirkens landsdekkende karakter. Dessuten har det en demokratisk effekt. For det tredje må Den norske kirke ved lov etableres som et eget rettssubjekt. Det er bare på denne måten kirken kan unngå å utøve statlig myndighet og bli styrt av en sekulær stat.

Kontinuitetshensynet tilsier at fem elementer lovfestes. Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke, og derfor mener jeg at bekjennesskriftene må inn i loven. Dette betyr ikke at staten pålegger kirken en lære, men at kirken

fortsatt bekjenner denne tro. Kirken er en folkekirke, og følgelig må det inn i loven at fullt medlemskap oppnås ved dåp, og dåp alene. Kirken er kongregasjonalistisk, og det betyr at soknet må være et selvstendig rettssubjekt. Videre er kirken synodal, og følgelig gjøres kirken til et eget rettssubjekt med Kirkerådet som styre og Kirkemøtet som det regelgivende organ. For det femte er kirken episkopal. Biskopens tilsynsmyndighet må på en helt annen måte enn før inn i loven, og hver enkelt menighet må sikres det vigslede embetet. Det er en grunnforutsetning for den nye loven at alle kirkelige tjenestemenn som i dag er statstjenestemenn, overføres ved en virksomhetsoverdragelse til de kirkelige rettssubjektene. Det er blant annet av denne grunn at kirken må bli et eget rettssubjekt, for ellers har kirken ingen arbeidsgiver for biskoper og eventuelt proster, spesialprester og tilsatte ved sentrale og regionale kirkelige organer. De som har menighetstjeneste kan jo uten videre overføres til soknene. Når overføringene har skjedd, foreligger det grunnlag for å få én arbeidsgiverlinje i kirken, og dette forutsetter at det etableres et menighetenes fellestråd for langt flere sokn enn det som er vanlig i dag. Loven bør frigjøre seg fra statsforvaltningsspråket, blant annet ved å gi rettssubjektene styrer slik som alle andre rettssubjekter har. Endelig må loven sikre tilstrekkelig økonomi. ■

JEG ØNSKER MEG EN KIRKE!

Vidar Vik
Pensjonert prest
vidvi@online.no

Vi har nettopp opplev en katastrofe hvor Kirken har fått fortjent ros, fordi Kirken har møtt mennesker der de er, med åpenhet og forståelse, med å lytte og å trøste, uten å spørre om meninger eller religiøs tilknytning.

Få dager etter katastrofen kommer det brev om kirkevalget. En oppfordring om å stemme følges av liste over kandidater til lokal menighet og til bispedømmeråd. Jeg har bodd og arbeidet i dette bispedømmet i over 30 år, men jeg vet ikke hvem jeg skal stemme på.

Jeg ønsker meg en kirke som stiller alle mennesker likt, uansett kjønn, seksuell legning, rase eller religiøst utgangspunkt. Jeg ønsker meg en kirke med medarbeidere som våger å gjøre seg selv sårbare, og som våger å møte andres blikk, og lytter og oppmuntrer.

Jeg ønsker meg en kirke som gjør som Jesus gjorde, og spiste sammen tollere og syndere, og går ut til hedningene med det samme åpne sinn som det Jesus hadde, da han gikk på vår jord.

Jeg ønsker meg en kirke som tar sin

egen faglighet på alvor, og bestreber seg på å presentere den Jesus som apostlenes vitnesbyrd i Det nye testamente har gitt oss.

Jeg ønsker meg en kirke hvor en ikke møter mennesker i kirkedøren med spørsmål om motiver og meninger. Jeg ønsker meg et sted der alle kan være med sine mer eller mindre vellykkede liv, og føle at de får et gløtt av den himmel som Gud har velvet over våre liv.

Siden jeg gikk på praktisk teologisk seminar på MF i 1964/65, har jeg spurt om funksjonen til den innledende syndsbekjennelsen. Ingen har kunnet gi meg et tilfredsstillende svar. Kort sagt er den en bekjennelse som trøster overgriperen uten å ta hensyn til offeret. Jeg kjenner en rekke mennesker som er glade i kirken og som reagerer på denne syndsbekjennelsen av to grunner. Den ene grunnen er at de ikke føler seg som syndere, og den andre at det oppleves som et lettvent oppgjør med synden.

Jeg ønsker meg en raus og åpen kirke. Jeg kjenner ikke disse kandidatene ved kirkevalget. Jeg vet ikke hvordan jeg skal stemme, eller om jeg skal stemme i det hele tatt! ■

KONFIRMASJON: BEKREFTELSE ELLER STYRKING?

Egil Lønmo
Kapellan i Porsanger, Finnmark
e.lonmo@online.no

Sivert Angel skriver i lederen Konfirmasjon nå til dags i NNK nr 5: «I planen for trosopplæringen er retningen hovedsaklig innover, mot livet i kirken.» Mens «Hos Luther siktet opplæringen utover, mot livet i verden». Angel ønsker seg en konfirmasjon som er der for det alminnelige livet utenfor kirken, at den skal bidra med noe viktig for fremtidige norske borgere som nærmer seg voksenlivet, og at konfirman- tene blir hjulpet i egen modning i sin konfirmasjonstid.

Jeg – og sikkert flere med meg – har liknende mål med konfirmasjonstiden, og formidler det til konfirman- tene og foresatte i innbydelsen til konfirma- sjonstiden. (Om jeg har lyktes med det, er en annen sak.)

- Men dersom en mener at konfir- masjonen og konfirmasjonstiden bør ha en slik retning som Angel (med støtte i Luther?) ønsker, bør en se på begrepet konfirmasjon og den «offisi- elle» konfirmasjonsteologien (når ble den offisiell, av hvem?). I Plan for tros- opplæring s. 23 står det under en over-

skrift «Fra bekjennelse til bekreftelse»: Hovedelementet i konfirmasjonsteolo- gien i dag er Guds bekreftelse av den en- kelte konfirmant i troen og livet. - Hva betyr dette, bekrefte hva? Fortsettelsen har noen differensieringer, men det blir veldig vagt, og kan tolkes indrekirke- lig. - I begynnelsen av avsnittet om Konfirmasjon og dåp på s. 23 står det at confirmare betyr å styrke, bekrefte eller stadfeste. Hadde det ikke vært bedre å holde seg til den første betydningen og forstå konfirmasjon først og fremst som styrking, det ville vel også passe bedre med den oldkirkelige forståelsen.

- I likhet med Angel vil jeg også vise til Human-etisk forbund og det som nå kalles humanistisk konfirmasjon. Der går de ut fra confirmare som styrking. Jeg tror de har rett.

Ved å forstå konfirmasjon først og fremst som hjelp til å styrke konfirman- tens liv og tro, har man kanskje også opphevet subjekt/objekttenkningen og spørsmålet om konfirman- ten er objekt eller subjekt. Konfirmasjonstiden, for- bønnshandlingen, kan bli en hjelp for konfirman- ten til å komme videre i livet, med sin tro. Konfirman- ten blir både objekt og subjekt. ■